Тувинская республиканская БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 92 (12482) | 1984 чылдың апрель 18, среда | 1925 чылда үндезилеттингеш | Өртээ 3 көп

ПАРТИЯНЫҢ ХЕРЭЭ—БҮГҮ ЧОННУҢ ХЕРЭЭ

Эрткен неделя бистиң чүртувустуң амыдыралынга өң улуг политиктиг болуушкуннар-биле демдеглеттинген. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленуму, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы Москвага болуп эрткен. Бүгү совет кижилериниң, делегейниң эң калбак хөй-нинтизиниң кичээнгейи ынаар угланган турган.

СЭКП ТК-ның апрель (1984 ч.) Пленуму ССРЭ-ниң Дээди Совединиң он бирги чыыжының бирги сессиязын эрттирери-биле холбаштыр организастыг болгаш өске-даа айтырыглар талазы-биле Политбюронуң саналдарын чугаалажып көрген болгаш деткээн, Ниити билиг болгаш профессионал школаның реформазының кол угланышкынарының дугайында айтырыгны чугаалашкан.

СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш К. У. Черненко Пленумга делегереңгей чүве чугаалаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ооң соонда эрткен сессиязынга СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш Константин Устинович Черненкony ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазынга бир үн-биле соңгаан. Совет ниитилелдиң болгаш күрүнениң эң дээди эрге-ажыктарын барымдаалап ССРЭ Конституциязында быжыглаан, СЭКП-ниң удуртукчу ролю-биле тудуш холбашкан ол шиитпирни совет кижилер чаңгыс эп-сеткилдиг изиг деткиишкин-биле уткаан. Олар эш К. У. Черненкony коммунизм болгаш тайбың дээш бижыг туруштуг демиселчи, шылгарангай политиктиг болгаш организакчы арга-мергежилдиг, кайгамчык улуг амыдыралчы дуржулгалыг шылгаттынган дениичи удуртукчу деп билир. Ону партияның болгаш күрүнениң дээди албан-дужаалдарынга соңгааны ниити херекке, бөгүнде бистиң мурнувуста туруп турар кайгамчык улуг сорулгаларны күүседириңге улуг ажыктыг. Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказын амыдыралга улам чедиишкинниг боттандырар арганы бээр.

Эш К. У. Черненконуң СЭКП ТК-ның Пленумунга чугаазын коммунистер, бүгү ажылчы чоннар эң чугула ужур-дузалыг документ, чоннуң чаагай чорууның болгаш тайбың амыдыралының дугайында, бистиң Төрээн чүрттувустуң экономиктиг болгаш социал депшилгезин дүргедириниң дугайында партияның сагыш салыышкынының бүзүрелдиг бадыткалы кылдыр хүлээп алган. Чугааның программалыг үүлдерин болгаш түңнелдерин Пленум долу бүрүнү-биле деткээн болгаш бөгүн олар партия, совет болгаш ажыл-агый организацияларының, хөй-нинти организацияларының болгаш күш-ажылчы коллективтериниң бүгү ажыл-чорудулгазының үндезини болур ужурлуг.

Апрель Пленумунуң документилери болгаш шиитпирлери СЭКП-ниң XXVI съездизиниң кол-кол угланышкынарын тодаратканы, ТК-ның ооң даразыдагы Пленумнарынга хөгжүттүнген болгаш улам тодаргайлаттынган бүгү улустуң чогаадыкчы ажылынга чаа күштү берип турар. Чугаа болза, бистиң чүртувустуң коммунизмче бурунгаарлаашкынывыс, ажыл-херектерге маажымнаашкын азы хөгжүлдениң төөгүде эргежок чугула чадаларын ажа халыыры ышкаш, ындыг үүлдер-биле нинти чүве чок стратегтиг бурунгаарлаашкынывыс дугайында болуп турар. Партияның салганы эң дээди сорулгаларынче орукка бис тургустунуп келгенинин болгаш хевириниң талазы-биле коммунистиг формацияның бирги фазазынга хамааржыр ам-даа ээээш эвес улуг болгаш нарын айтырыгларны шиитпирлээр ужурлуг бис. Чогумна ынчангаш сайзырааңгай социализмни болбаазыраңгайжыдарының талазы-биле улуг болгаш күжениишкинниг ажылдың бөгүнгү кол утказы ында бооп турар.

Ындыг ажылды массаларның инициативазын болгаш чогаадыкчы чоруун улам калбартпайн тура, оларны ниитилел амыдыралының үндезиң айтырыгларын шиитпирлээриниче идепкейлиг хаара түпшайн күүседип шыдавас, ол айтырыгларже партия доктаамал сагыш салып турар. Социалистиг демократияны, ниитилелдиң бүгү политиктиг системазын улам ыңай сайзыраңгайжыдарынга массаларны идепкейжиндериниң бар курлавырларын улам эки ажыглаарының эргежок чугулазын айытпышаан, «ол угланыышкынны бис моон соңгаар-даа чорудар бис» деп, эш К. У. Черненко демдеглээн.

Маңаа ССРЭ-ниң политиктиг үндезини, социалистиг түргузуушкунуңуң күчүлүг чепсээ — Советтерниң ажыл-чорудулгазын улам ыңай сайзыраңгайжыдары бирги чергелиг ужурдузалыг. Ажылчыннарны, тараачыннарны, интеллигенцияны, бүгү нацияларны болгаш биче улустарны төлээлээн 2 миллион 300 муң депутаттар, он-он миллион активчилер бар, чогум-на оларны дамчыштыр бисте күрүнениң херээ боттанып турар, олар улус депутаттарының Советтериниң арга-шинээзиниң көргүзүү-дүр.

Бүгү чаданың Советтериниң эрге-хүлээлгелерин калбартыр талазы-биле партияның доктаамал болгаш тодаргай угланышкынныг күжениишкиннери — ылаңгыя ССРЭ-ниң чаа Конституциязын хүлээп алган соонда — оларның ажыл-чорудулгазынга хоойлужудулганың, эргелеп башкарылганың болгаш контрольдуң чаңгыс аай болурунуң дугайында ленинчи принципти улам долу боттандырарынга сөлдарлыг болган. Ындыг болзажок Советтериң улуг потенциалы ам-даа долу ажыглаттынмайн турар, чижээ, чер-чер Советтериниң ажылагый болгаш культура тургузуушкунунга ролю оожум өзүп турар. Хөй-хөй министерстволар боттарының ажыл-чорудулгазын белен объектилериң тудуунга болгаш чаартылгазынга мөөңнеп, Советтерни кыйынга каапгарын ам-даа кызыдып, дыка хөй таварылгаларда чүрттарга, социал-амыдырал болгаш культура тудугларынче чогуур кичээнгей салбайн баар. А Советтер бо таварылгаларда боттарының өргелерин ажыглаар талазы-биле шудургу чоруун көргүспейн баары бола таваржыр. Советтериниң улам идепкейлиг болгаш дайынчы чоруун негээр өске-даа айтырыглар бар.

Советтериниң сайзыраңгай социализм үезинде ажыл-чорудулгазының кол угланышкынарын ханы сайгарып көргеш, СЭКП ТК-ның Пленуму ооң ажыктыын бедидер, үжур эдерер чоруктуң кандыг-даа илереэшкинин ооң «айладыр дээш аңаа партийжи салдарның бүгү ажыраларын ажыглаарының эргежок чугулазын айытхан. Ол дээрге хүнүң негелдези-дир. Ол негелдени бүгү партия комитеттеринге, партияның Советтерге удуртукчу ролюн оларны дамчыштыр боттандырып турары коммунист депутаттарга база салып турар деп чүве билдингир. Советтериниң Конституцияда быжыглаттынган долу эргелери оларның ажыл-чорудулгазының утказынга болгаш стилинге доктаамал болгаш бүгү черлерге илереттинген турарын олар шудургу чедип алыр хүлээлгелиг. Бо үүлдер Советтериниң сессияларының-даа, оларның доктаамал комиссияларының-даа ажылынга, хүлээп алган шиитпирлериниң дээштиг контролюн организастаарынга-даа хамааржыр.

Ам бис он бирги беш чылдың шуут айлап санажыр эң харыысалгалыг үе-чадазында келгенивисте бо негелдени күүседири улам улуг ужур-дузалыг. Ажыл-херектериниң байдалы бистиң ажыл-агый чорудулгазында ыңай бедидериниң эргежок чугулазын негеп турар. «Бистер шуптувус, кижи бүрүзүн ботхарыысалгавысты канчап-даа кошкадың болбас ужурлуг бис — деп, эш К. У. Черненко демдеглээн. — Күрүне планының күүселдези дээш, сагыш салырын, харын-даа дүвүрээзинни минутада-даа соксадың болбас ужурлуг бис. Бо чылын план күүселдезин үзер, ажыл-херекти чедир кылбас чорук дээш негелде кажангызындаа-даа артык шиитпир болур дээрзин дугуржуп алыылыпдар, оон өске партийжи туруш биске турбас».

Министрлерниң, бүгү чергениң удуртукчуларының улус ажыл-агыйжы болгаш социал сорулгаларны шиитпирлээриниң ролюн болгаш харыысалгазын СЭКП ТК-ның Пленуму чаа улуг күш-биле демдеглээн. Олбо удуртукчу кайы хире чедиишкинниг ажылдап турарын партия болгаш ажылчы чоннар планның даалгаларны болгаш керээлиг хүлээлгелерни оон долу болгаш чогуур үезинде күүседип онзагай ужур-дузалыг апарган. Хоойлуларны кым-даа үрээр, оюп эртер эрге чок. Бо чугаа базылаттынган планнарга база эң дорт хамааржыр. План хоойлу апарганда ону хүндүлээр, сагыыр болгаш хажык чок күүседир херек. Ол дээрге чүгле ажыл-агыйжы сагылга-чурумнуң айтырыы өвес деп Пленумга демдеглээн. Ол дээрге партийжи, политиктиг харыысалганын айтырыы, чүге дээрге бистиң эрге-хоойлу нормаларывыс, бистиң хоойлужудулгавыс ажылчы чоннарның эргежыктарын камгалаарынче, күш-ажылчы болгаш хөй-нинтичи идепкейни хөгжүдеринче угланган бооп турары-биле ол чугула.

Партия бодунуң национал политиказының өскерилбезин болгаш хажык чогун база катап бадыткаан. Советтериниң, партия организацияларының кичээнгейин бистиң чүртувус ышкаш ындыг хөй националдыг чүртка националдар аразының харылзааларын сайзыраңгайжыдарының сорулгалары хүнүң айтырыындан дүшпес дээрзинче угландырган. Бистин күрүневисте нациялар аразының харылзаалары кандыг-ла бир доктаамалчаан, өскерилге чок, байдалдарның болгаш үенин салдарынга алыспас үүл эвес. А ол үүл дээрге, ажылдың бодун эки деп көргүскен организастыг хевирлерин болгаш аргаларын хөгжүтпүшаан, нациялардың чечектелиишкининге база улам чоокшулажыышкынынга салдарлыг өскедаа арга-хевирлерни доктаамал дилеп тывары херек деп билир апаарр.

Школа херээнниң реформазы чергелиг ындыг аажок улуг ниити политиктиг ужур-дузалыг айтырыгга Пленум делегереңгей үнелеп көрүүшкүнү берген. «Совет ниитилел бурунгаар, бистиң өндүр улуг эчис сорулгаларывысче бүзүрелдиг бурунгаарлаан турар төлээде, чаа салгал бүрүзү эртем-билигниң болгаш культураның, профессионал мергежилдиң болгаш хамааты идепкейниң улам бедик дениелинче көдүрлүр ужурлуг. Ол дээрге социал депшилгениң хоойлузундур деп чугаалап болур» деп, эш К. У. Черненко чугаалаан.

Реформа болза, ниити билиг болгаш профессионал школаның ажылын шынар талазы-биле чаа дениелче көдүрер. Ооң ажыл-чорудулгазында бар четпестерни чайладыр, эртемнерниң үндезиннерин өөреникчилерниң ханы шиңгээдип алырын, оларга бижыг коммунистиг бүзүрелдиң, күш-ажылга ынакшылдың, арыг аажы-чаңга таңчыгарының, оларны бистиң хөй националдыг Төрээн чүртувуска ынакшылдың болгаш ону камгаазарынга белен болурунуң ёзүзунга, пролетаржы интернационализмниң ёзүзунга кижизидерин хандырар хүлээлгелиг. Реформаны боттандырары өөредиишкинни бүдүрүкчүлүг күш-ажыл-биле дүүштүреринге үндезилээш, школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезин болгаш профессионал угланышкынын, профессионал-техниктиг училищелерге мергежилдиг ажылчын кадрлар белеткээрин үндезинни-биле экижидер, аныяктарның бүгү-ниити ортумак өөредилгезин, бүгү-ниити профессионал өөредилге-биле долдурар арганы бээр.

Реформа дугайында ТК-ның төлевилелин бүгү чон чугаалашкан, милионнарның коллективтиг угааны болгаш дуржулгазы-биле ол түңнеттинген. Ам реформаның идеялары амыдыралга бүрүн боттанган турар ужурлуг — партия айтырыгны ынчалдыр тургузуп турар. Маңаа кол чүве — школаны чаартыр талазы-биле бүгү ажылды материалдыг болгаш организастыг бижыг баазага үндезилендир чорудары, чаңгыс аай, күш-ажылчы политехниктиг школаның ленинчи идеяларын амгы үенин негелделеринге таарыштыр чайгылыш чок хөгжүдери болур. Ооң-биле кады бистиң стратегтиг угланыышкынывысты — бүгү талазы-биле сайзыраңгай кижини чаңчыктырып кижи, эндерин кичээнгейге чугулалап көөр, совет улус өөредилгезининң чоргаарланың болуру ындыг үнелиг үүлдерни хумагалаар ужурлуг.

Школа херээнниң реформазын калбак хемчээлдиг социал-экономиктиг хемчет кылдыр ажылдап кылбышаан, маңаа башкыга онаажыр онза рольду партия айтып, улус өөредилгезининң ажылдакчыларының ниитилелге ат-алдарын бедидер, оларның күш-ажылының болгаш амыдыралының байдалдарын улам ыңай экижидер талазы-биле чаа базымнарны тодаргайлаан. Башкыларга болгаш улус өөредилгезининң өскедаа ажылдакчыларына ажыл төлевирин бо чылдың сентябрь 1-ден эгелээш-ле чоорту, үе-чадалап ортумаабиле 30—35 хуу бедидип эгелээр. Ол хемчег 6 милион кижиге хамааржыр болгаш чылда-ла 3,5 миллиард хире рубль негеттинер. Ынча хөй акша-хөреңгини тывары чиик эвес, ону партия чоннуң акша-хөреңгизин кончуг шын, ажылагыйжы салыышкын ёзүзүбиле ажыглааны кылдыр санап турар. Ол болза совет кижилерниң культуразының болгаш медерелдиг чоруунуң өзүлдезинден, аныяк салгалдың талантыларының хөгжүлдезинден илергейлеттинер. Ынчалдыр көөр чорук социалистиг тургузутунуң алыс бүдүжүнден болдунуп турар.

Школа херээнниң реформазы перспективтиг бүдүштүг, ийи беш чылга таарыштыр санап көрдүнген. Ынчалзажок ооң-биле холбаалыг ындыг айтырыгларның характерин болгаш хемчээлдерин бөгүн безин билип алыры чугула,ынчалзажок хөй чүүлдер талазы-биле ол моон-даа хандыр болуп турар. Чижээ, школаның болгаш бүдүрүлгениң демниг хөделиишкинин чүткүлдүг быжыглаары, экономиканың янзы-бүрү адырларынга үстүкү класс-чылар бүдүрүкчүлүг ажылдап болгу дег ёзулуг амгы үенин дериг-херекселдери-биле дериттинген ажылдаар каш-каш миллион черлерни тургузарынга чогуур үезинде белеткенини эргежок чугула. Министерство болгаш ведомство бүрүлүнден, комсомолдан болгаш профэвилелдериниден, күш-ажылчы коллективтерден улуг күжениишкиннер негеттинер. Бүгү удусчу херек дугайында чугаа чоруп турары бо, ынчангаш кымда-даа ооң хажыызынга арлып шыдавас.

Улус депутаттарының Советтериниң ажылын улам экижидер, СЭКП-ниң социал-экономиктиг политиказын боттандырарынга оларның ролюн бедидер, бүгү улустуң күрүне ёзүзүн болгаш социалистиг демократияны сайзыраңгайжыдар талазы-биле партияның салып турар күжениишкиннери даштыкы политиктиг ажыл-чорудулганың талазын база дүрүм ёзугаар хаара түдуп турар. Ядролуг дайынны болдурбас. Чер кырынга тайбыңны камгалаар болгаш быжыглаар, делегей политиказында дүшкүүрелдиг чоруктуң дүжүрер, боо-чепсектерни эңдере бүдүрер чорукту болдурбас дээш СЭКП биле Совет күрүне аажок улуг күжениишкиннерни салып турар. Оларның үргүлчү сагыш салып турар чүүлдериниң аразында социализмниң делегей туруштарын, хосталгалыг шимчээшкиннер-биле эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаары кирип турар. Улус депутаттарының Советтериниң болгаш бирги ээлчегде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталарының Даштыкы херектер талазы-биле доктаамал комиссияларының ажыл-чорудулгазы эң калбак хемчээлдиг.

Бистиң Төрээн чүртувустуң камгаланыр аргазын улам ыңай быжыглаарын партия онза үжур-дузалыг кылдыр көрүп турар. Чүрттүн айыыл чок чоруун болгаш совет кижилериниң тайбың ажыл-ижинин идегелдиг камгалалын хандырар талазы-биле доктаамал болгаш бүгү талалыг күжениишкиннер салырын амгы үенин байдалы бистен негеп турар. Ол сорулганы шиитпирлээринге Советтер боттарының салыышкынын киирер ужурлуг.

Чоннуң, партияның сагыш салып турары бүгү-ле чүүлдериниң дугайында доктаамал болгаш ажыл-ишчи сагыш салыышкының илергейлевишаан, партия XXVI съездиниң шиитпирлери бүгү адырларда канчаар күүсеттинин турарын кичээнгейлиг көөрүнүң эргежок чугулазын айтып турар. СЭКПниң чаа, XXVII съездизи удавас болур болгай, ынчангаш аңаа амдан эгелеп белеткенир херек.

Коммунистерге съездиге белеткел — чедип алдынган чүүлдерни хандыр бодап көөрүнүң, түңнээрининң, бистиң чедип алганывыс бүгү-ле чүүлдерни идепкейлиг быжыглаарының үезин-дир. Ооң-биле кады бо дээрге, болдунган чазыглардан түңнелдерни үндүрериниң, четпестерни бот-шүгүмчүлекчи ёзу-биле аналиэтээрининг, оларны ажып эртериниң оруктарын болгаш көл түүлдү—чаа улуг сорулгаларны шиитпирлээрининң оруктарын тодарадырының үезин-дир.

Чаа, он ийнги беш чылды ажылдап кылырынче партия бирги чергениң кичээнгейин салып турар. Эң чоокку он чылда чүрттүң хөгжүлдезининң көл айтырыгларын болгаш перспективаларын тодарадыры база чугула. «Чүге дээрге XXVII съездиге партия Программазының чаа эдилгезин чугаалажып көөр кыдыр киирер деп турар болгай бис—деп, эш К. У. Черненко демдеглээн.— Чогум-на ынчангаш аңаа шыңгыы теоретиктиг үндезинни чүгле тургузар эвес, харын ону эки үндезилеттинген экономиктиг планнар болгаш бурунгаар көрүүшкүннер-биле тудуш холбаштырар ужурлуг. Ол чорук сайзыраңгай социализмни улам болбаазыраңгай жыдарының болгаш коммунизмге чоорту чедериниң объективтиг, боттуг чоруун көргүзер апаар».

Ол сорулга-биле партия бодунуң коллективтиг бодалын, чүгле ниити теоретиктиг эвес, харын-даа практиктиг бодалын идепкейжиндериниче түткүл салып турар. Чаа дуржулга-биле байытынган теория, марксизм-ленинчи теорияга үндезилеттинин тывылган дуржулга—ол дээрге, СЭКП-ниң күжүнүң кезээде эң чугула үнер дөзү болуп келген болгаш болуп-даа турар

Апрель (1984 ч.) Пленуму, аңаа хүлээп алдынган шиитпирлер, СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. У. Черненконуң чугаалары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң он бирги чыыжының бирги сессиязының ажылынга тодаргайлакчы салдарны чедирген. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумун сессияга бир эп-сеткилдиг соңгаан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелин тургускан, бодунуң моон соңгаарғы ажылчорудулгазының дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Медеглелин, Ниити билиг болгаш профессионал школаның күл угланышкынарын түүлдүг деп санаан.

Бистиң ниитилеливистиң хөгжүлдезининң амгы үе-чадазында чоокку үеде болгаш перспективтиг сорулгаларны боттандырарының тодаргай айтыышкынары-биле партияны, бүгү совет улусту СЭКП ТК-ның Пленуму, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы чепсеглээн. Ол айтыышкынынарны совет кижи бүрүзүнге чедирери амгы үеде эргежок чугула болуп турар. Бо талазы-биле парлалганың, радионуң болгаш телевидениеның ролю улуг. Оларның кол сорулгазы — массаларның инициативазын деткиири, мурнакчы дуржулганы нептередири, социалистиг чарышты улам-на калбартыры, курлавырларны тыварынга болгаш ажыглаарынга, четпестерни болгаш бергелерни ажып эртеринге дузалаары болур.

Ленинчи партиязын долгандыр сырый каттышкан совет кижилер хүлээп алдынган шиитпирлерин ооң шылгаттынган удуртулгазыбиле амыдыралга чедиишкинниг боттандырар, коммунистиг тургузуушкунуңуң улуг оруунга чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр дээрзинге бижыг бүзүрелди СЭКП ТК-ның Пленуму, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы илергейлээн.

(«Правданың» 1984 чылдың апрель 16-да шурнуку үүлү).

Ленинчи комсомол аттыг Бүгү-эвилелдиң шалыпчы комсомол отрядының баштайгы болуу Тюмень областа чеде берген. Олар Барыын Сибирьниң нефть тывыштыг эң чугула участоктарынга ажылдаар.

Комсомолга В. И. Ленинниң адын тывысканындан бээр 60 чылынга алдарлыг комсомолчу ажыл-херектериниң эстафетазын Тюмень областа барган комсомолчулар болгаш аныяктар хүлээп алыр.

ЧУРУКТА: Ленинчи комсомол аттыг Бүгү-эвилелдиң шалыпчы комсомол отрядының командири Александр Пеньковтуң хүндүткелдиг белээн хүлээп ап турары.

И. САПОЖКОВТУҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш продукцияның шынарын бедидер дээш социалистиг чарышты калбак нептерединер! 1984 чылдың планын болгаш ниитизи-биле беш чылдың онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүседиил!

(СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

Апрель 21 · коммунистиг субботник хүнү

МЫНЧАА АЖЫЛДААР БИС

В. И. Ленинниң төрүттүнгеш хүнүнден бээр 114 чыл болуур оюнга турааскаатқан коммунистиг субботникти апрель 21-де эрттирер дугайында Москваның мурнакчы будурулгелериниң кыйгырыын Кызыл районнуң ажыл-ишчилери деткээн талазы-биле район иштинге ниитилативаны көдүргеннер. Районнуң бүгү ажыл-агыйлары, үлетпүр будурулгелери, организациялары, күш-ажылчы коллективтери ол эгелээшкинни деткээн будурулге /уралдарын эрттирип, аңаа коллектив бүрүзүнүң кылыр ажылдарын тодарадып, күш-ажылчы байырлалга бүгү талалыг белеткелди чорудуп турарлар.

Районга коммунистиг субботникке белеткел ажылдарын чорударының болгаш эрттиреринің район штавын партия райкомунуң секретары Ю. А. Захаринский баштадыр 12 кижи составтыг кылдыр бюрога бадылаан. Штабтың ажыл планын, ооң кежигүнериниң ажыл хуваалдазын баштайгы хуралга кылгаш бадылаан. «Тиилелге» совхозта, Кызылдың күш фабриказында коммунистиг субботникке белеткел ажылдарының чорун турарының дугайында айтырыгны ийнги хуралга чугаалашкан.

Бо хүннерде районнуң ажыл-агыйларында, будурулгелериңде, организацияларында субботникте кылыр ажылдарның хемчээлин, киржикчилер санын, ол хүн ажыглаар машина-техниканың санын тодараткан.

«Кызыл суббота» хүнүнде ниитизи-биле 8 720 кижи ажылче үнер. Боттарының ажылдаар черлериңе 2215 кижи ажылдаар. Кедээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери 74 ц. сүттү будурер, 116 ц. немелде денгини алыр, 10 ц нотааны теплицадан чыыр, 75 тонна савааның пресстеп, хөвү-шөлдерден үндүр сөөртүр, 3730 га черге тарылга мурнуңуң белеткел ажылдарын чорудар, 5 кажаанның көрженин коптарар, 47 километр суггарылга буталарының унуп аштаар. Школарларга 450 кубометр токпак/ыяшты белеткээр.

Районуң үлетпүр будурулгелери 1,2 муң рубльдиң барааннарының продукциязын ооң иштинде 0,4 муң ажыг рубльдиң чоннуң хереглеп барааннарын будурер. Тудуг организациялары 14,3 муң рубльдиң тудугмонтаж ажылдарын кылыр. Ол ышкаш дужаар объектилерге 187 кижи ажылдаар.

Ниитизи-биле 57 кижи боттарының кампан алган материалдары-биле, чиг-эдибиле ажылдаар. Ооң-биле чергелештир чүрттакчылыг суурларны чаагайжыдар талазы-биле хөй ажылдар кылдынар. Суурларга бажыңнар, херимнер септээр, чугайлаар, бок аштаар ажыллардан ангыда 400 дөс ыяшты олуртуру планда көрдүнген.

Районуң ажыл-ишчилери 11-ги беш чылдың фондузунче 8698 рубльдиң шилчидер. Бүгү суурларга коммунистиг субботник «Шупту коммунистиг субботникче!», «Бедик бүдүрүкчүлүг ажылывысты — Төрээн чүртка!» деп лозун адаа-биле эртер, бүдүрүкчүлүг күш-ажылдың түңнелин хана солуннарга чырыдар.

В. САТ,
СЭКП Кызыл райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

КҮҮСЕЛДЕ ТҮННЕЛИН ЧУГААЛАШКАН

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хуралы болган. Аңаа министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, улус депутаттарының районнар Советтериниң күүскомнарының даргалары киришкен. 1984 чылдың бирги кварталында Тыва АССР-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезининң күрүне планының күүселдезининң болгаш СЭКП ТК-ның февраль (1984 ч.) Пленумунуң шиитпирлериниге, СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш К. У. Черненконуң чугаазында айтыышкынналарга дүүштүр моон соңгааргы сорулгаларның дугайында айтырыгны чугаалашкан. Илеткелдерни Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, республиканың Күрплан комитединиң даргазы Д. С. Монгуш, сан-хөө министри Б. К. Будегечиев олар кылганнар.

Хуралга Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ч. Б. Ондар чүве чугаалаан.

(Бистиң корр).

ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫ

«Чыраа-Бажы» совхозта Удуй-оол Сундуевич Монгуштуң удуртканы 14 кижи составтыг бригада часкы хову ажылдарынче кирипкен. Шанчыг-Арты деп черде кызыл-тас тарыыры көрдүнген. 592 га шөлде часкы белеткел ажылдарын эгелей берген. Бо хүннерде 233 га чер аңдартыынган. Бригаданың шалыпчылалары трактористер Дадар-оол Сат, Маадыр-оол Куулар үлүг-нормазын ажыр күүседип турар.

А. ШАГЖЫ.

«Сүт-Хөл» совхозтуң ажыл-ишчилери часкы хову ажылдарынче кирген. Ажыл-агыйның Инек-Даш, Ишкин хову-трактор бригадалары суггарылганы шынарлыг чорудуп турар. Оюн-оол Лакпаның удуртканы суггатчылар бригадазы Инек-Дашта 100 гектар хире шөлдү суггарган. Шөлдерде шын базырыышкының Кара-Чыраа, Инек-Даш хову-трактор бригадалары бо хүннерде 50 хуу чедире берген.

Бистиң корр.

КЫЛЫР АЖЫЛ ТОДАРАТТЫНГАН

«Хемчик» совхозтуң директизы, парткому В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 114 чыл оюнга туваскаатқан коммунистиг субботникке белеткелди чорудуп турар. Совхоз директору Э. Саал баштадыр 11 кижи составтыг штабты тургускан. Москваның мурнакчы коллективтериниң ленинчи субботникти апрель 21-де эрттирер дугайында эгелээшкинин совхозтуң ажыл-ишчилери бүрүнү-биле деткип, күш-ажылдың байырлалының хүнүнде сүүр чаагайжыдылгазынга, часкы хову ажылдарынга, кыштагларның көрженин коптарарынга болгаш токпак белеткелдинге идепкейлиг ажылдаарлар.

Ниитизи-биле ол хүн субботникке 1200 ажыг кижи киржэкр. Ортумак школаның башкылары, өөреникчилери, сүүрнүң чүрттакчылары сүүр чаагайжыдылгазынга ажылдааш, херимнерни, штакетниктерни септээр, бажыңнарның даштын чугайлаар, кудумчуларны аштап, арыглаар.

Механизаторлар 150 га черниң шыгын базырар, суггатчылар 50 га черни суггарар.

Ниитизи-биле 1500 рубльдиң ажылдарын совхозтуң ажыл-ишчилери кылгаш, ажылдап алганы шалыңы 800 рубльди бек чыл фондузунче шилчидер.

У. МОНГУШ,
О. ХОМУШКУ.

Советтерде отчёттар

ЧЕДИИШКИННЕР — АЖЫЛДЫҢ ЭГЕЗИ

(Улус депутаттарының Кызыл хоорай Советиниң сессиязындан)

Хоорай Советиниң тоску сессиязынга чыылган депутаттар эрткен чылын күүскомнуң кылган ажылының түңнелин чугаалажып, ооң даргазы Ш. Д. Кууларның илеткелин дыңнаннар. Партияның XXVI съездизиниң, ТК-ның ооң дараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш найысылалдың ажылчы чонаарының кылган чүүлдери эвээш эвес дээрзин депутаттар демдеглеп, чамдык сорулгаларны тодаратканнар.

Найысылалдың ажыл-агый, социал-культура тургузуушкунунуң айтырыгларын шиитпирлээр, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер, күш-ажыл, материал болгаш одалга-энергетика курлавырларын хумагалаар талазы-биле чамдык ажылдарны хоорай Советиниң күүскому депутаттарны, доктаамал комиссияларны, депутаттар бөлүктерин дамчыштыр кылыр чоруткан дээрзин илеткечи-даа, санал бергеннерда демдеглээннер. Ооң түңнелинде социалистиг чарыштыг организастаары коллектив бүрүзүнге экижээн, планныг онаалдаар база социалистиг хүлээлгелер күүседирин чедип ап турар бригалаларның, цехтерниң, организацияларның саны өскен.

Хоорайның экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң комплекстиг планнаашкынының практиказын сайзырангайжыдарынче, бүдүрүлгелерниң, организацияларның болгаш албан черлериниң ажылын удуртуп башкарарын болгаш хайгаараарын күштелдирериниче кичээнгей салдынган. Үлетпүрүнүң, тудугнуң, транспорттуң, садыгның болгаш ниитиниң чемненилгезиниң, чүртталга-коммунал ажыл-агыйының болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырлары чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Ылаңгыя хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелери продукция сайгарарының хемчээлин 1839 мун рубльге өстүрген. Күш-ажылдың бүдүрүктүлүүн бедидер талазыбиле план чедиишкиниг күүсеттинген.

Отчёттуг үениң дургузунда найысылалдың тудугжулары 27,6 муң дөрбелчин метр чүртталга шөлүн, 280 олуттуг ийи хөрүлар садын, 4-ку микрорайонга үлетпүр бараанарының магазинини, хөгжүм-шин театрының дузалал-бүдүрүлге корпузун, шакта 150 тн. бус ажылдап үндүрер ийи нөтөл агрегадын болгаш өске-даа чүгула объектилерни ажыглалга киирген. Транспорт сөөртүлгениң бүгү хевирлерин чедиишкиниг күүсеткен. Ол ышкаш чонга коммуналачы-дузаа чедирер ажылдарның хемчээли өскен.

Улус өөредилгезиниң, кадык камгалал болгаш культура хандырылгазының чамдык чедиишкиннерин илеткечи болгаш депутаттар сессияга демдеглээннер. Школаларга өөредилге-кижизидилге ажылын күштелдирер, чонга эмнелге-профилактика дузазын көргүзер талазы-биле немелде хемчеглер алдынган, культура албан черлериниң ажылчы чоннарның хостуг үезин чөп ажыглаарынга ролю улгаткан.

Организас - массалыг ажылдың деңнели база дээн деп, депутаттар демдеглээннер. Советтиң сессияларын ССРЭ Конституциязының негелдезин ёзугаар Доктааттынган үезинде чыып, күүском, ооң килдистери болгаш эргелелдери Советтиң база чоннуң мурнунга отчёттарын доктаамал берип келген. Үстүкү албан черлериниң база бодунуң үндүргени шиитпирлериниң күүселдези дээш контрольду күштелдирген. Күүском, доктаамал комиссиялар, депутаттар соңгукчуларның чагыгларын күүседир дээш эвээш эвес ажылдарны кылганнар.

СЭКП ТК-ның «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлериге дүүштүр ажылчы чоннарның чагаалары-биле болгаш саналдары-биле ажылды улам ынай экижидер талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» доктаалын удуртулга болдургаш, күүском-даа, ооң килдистери болгаш эргелелдерин-даа хамаатыларның, организацияларның билдиишкиннерин, саналдарын болгаш хомудалдарын сайгарып өөрүн экижиткен дээрзин депутаттар демдеглээн. Ол ышкаш хамаатыларны хүүда айтырыг талазы-биле хүлээп алыр чорукту массалар-биле сырый харылзаалыг болурунуң, оларның негелдеерин болгаш хереглелдерин ханды билип алырының дээштиг аргазы деп, күүском санал турар. Ол ажылды экижиткенииниң түңнелинде чамдык четпестер болгаш чедир кылбаан түүлдер илереттинген.

Москваның Куйбышев районунуң соңгукчулары-биле ужуражыышкын үезинде СЭКП ТК-ның Чиилгие секретары, СССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш К. У. Черненко «Чедип алдынган түүлдер — улус ажылдың түүлө эгезидир... Ажыл-херектер артында сонгаралдын болбас ажыл-херектер бисте дыка хөй»— деп чугаалаан. Хоорай Советиниң сессиязының киржикчилери ол сорулгаларга дүүштүр чамдык четпестерни база сайгарып чугаалашканнар. Ылаңгыя планныг онаалдазын эрткен чылын күүсеттээн сөзүнге ээ болбаан, чыл планын үскен. А беш чылдың эгезинден бээр бүгү бүдүрүлгелерниң үжен ажыг хүүзу күш-ажылдың бүдүрүктүлүүн чавызаткан, а 11 бүдүрүлге— шалың төлевириниң өзүлде темпизин күш-ажылдың бүдүрүктүлүүнден улгаттыр-ган. Ол ышкаш чоннуң хереглел бараанарының бүдүрүүшкүнүнде кескү четпестер ам-даа бар.

Тудуг организацияларында четпестер сессияның киржикчидериниң кичээнгейиниң төвүнге турган. Капиталл салыышкынның димиди түүлө 80 ажыг хуу күүсеттинген, кол фондуларны ажыглалга киирериниң планы 59-да хуу күүсеттинген. Ылаңгыя чүртталга социал-культура объектилериниң тудуу дыка хөжудаашкынга таварышкан. Бо талазы-биле улуг хожудаашкынларны «Тыва автотранс», «Тыва совхоз тудуг» каттыжыышкыннары, харылзааның бүдүрүлгетехниктиг эргелели болдурган. Ол ышкаш коммунал ажыглалдың объектилери база чогуур хуусаазында күүне комиссиязынга дүжаттынмаан. Кереэлиг тудуг организацияларының ажылы кошкак.

Ажылчы чоннуң хандырыгазының айтырыынче Коммунистиг партия болгаш Совет чазак хүн бүрү салыш салып турар. Ол дээрге хандырылга бүдүрүлгелериниң ажыллакчы бүрүзүнден үениң негелдезинге дүүштүр ажылдаарын хүн бүрү негеп турар сорулга болур. Шынап-ла улус ажыл-агыйының кайы-даа адырында ажылдап, азы өөредилге черинде өөренип-даа турар кижиниң бүдүрүктүлүг ажылы, өөредилгези хандырылгалан кол хамаарыжыр. Ындыг-даа болза, хоорайның садыг, амыдырал хандырылга болгаш коммунал ажыл-агый бүдүрүлгелери эртken чылын чогуур негелдеге чедир ажылдавайн турарын санал бергеннер сессияга шүүмүүлээннер. Амыдырал хандырылга адырының ажылдакчылары чагыгларны күүседир хуу-саазын үрээр, ону күдушнарлыг ыылдыр чоруктарны катаптап турарындан хөй санныг хомудалдар кирип турар. Чүртталга-коммунал ажыл-агыйның бүдүрүлгелери чыдыылга болгаш сүт хандырылгавын үзүптер таварылгаларны чаңгыс эвес удаа тургускан. Чүртталга бажыңдарының сепителгезин чогуур үезинде кылбас, а кыыза-даа шынар чок кылдыр чорудар таварылгалар база тургулаан.

«Күүне планының күүселдези дээш сагыш салырын, харын-даа дүвүрээзинни минутада-даа соксадын болбас ужурлуг бис— деп, СЭКП ТК-ның апрель (1984 ч.) Пленумунга эш К. У. Черненко чугаалаан. — Бо чылын план күүселдезин үзер ажыл-херекти чедир кылбас чоруктар дээш негелде кажангызындан-даа артык шыңгыы болур...». Бистиң республикавыстың юбилейи удавас болур бо чылда үк негелде биске ийи дакпыр дээрзин сессияның киржикчилери демдеглеп, хоорайжыларның мурнунга чаа-чаа сорулгаларны тодаратканнар.

Д. ИРГИТ.

Таңдының чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелинде мастер Анна Дмитриевна Шабановның ажылын чагыкчылар кезээде тергиин эки деп үнелээр. Ол чаңгыс чер чүрттугларының идик даараар азы ону септээр дээн чагыгларын хуусаазында, эки шынарлыг кылдыр күүседип турар.

ЧУРУКТА: А. Д. Шабанова.

Чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелининг платье даараар бригадазында планныг онаалдазын 105—110 хуудан кудулатпайн турарларның бн. рээзинге Анастасия Прохоровна Курашкина хамааржыр. Ооң даараан хеви бедик шынарлыы-биле база оизагай.

ЧУРУКТА: А. П. Курашкина.

Ол-ла бүдүрүлгениң хоозүнү, аныяктарның хүндүлүг дагдыныкчызы Елизавета Савельевна Нефедова дыка хөй аныяктарны амыдырал хандырылганың мергежилинге өөреткен. Ооң өөреникчилери чүгле бүдүрүлге планын чедиишкиннииг күүседиринге эвес, сагылга-чүрүмнүг, бодунга негелделиг чорукка база башкызындан өөренип ап турар.

ЧУРУКТА: Е. С. Нефедова.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

Профэвилел амыдыралы

«КЫМ МУРНАП ТУРАРЫЛ?»

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинат — оизагай бүдүрүлге. Чүртүүн улус ажыл-агыйынга үнелиг байлак — даг-дүгүн казып, арыглаар, эрес-кежээ кижилер Ак-Довуракта чүртгап, ажылдап турар. Хөй-хөй аныяк кижилер аңаа барып, ажылчын аңгының одуруунга немешкеннер.

Бо коллективтиң чедиишкинииге республика чоргаарланыр. «Совет Тывазының 40 чыл оюнга — шалыпчы 40 неделя!» деп лозүң-биле социалистиг чарышка комбинаттың бүгү участоктары ам хаара туттунган, хожудаашкын чок ажылдап турар.

Ол чарыштың мурнакчыларын — төлептиг кижилерни комбинаттың хүндүлел самбыразындан көрүп болур. Ол ышкаш «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезинде, «Тыва тудуг» трестиң 48-ки тудуг эргелелинде, Кызыл районнуң «Тиилелге» совхозта. Кызылдың 14-кү механизация эргелелинде, автосептелге заводунда хүндүлел самбыралары база көрүштүг.

Бүдүрүлгелерде оларның аттары янзы-бүрү. Чижээ, «Тыва тудуг» тресте «Бистиң мурнакчыларывыс», Кызылдың төп ажаалга кассазында — «Социалистиг чарыштың тиилекчилери», Чер ажылы кылыр тудуг эргелелинде — «Бүдүрүлгениң мурнакчылары», 3 дугаар тускайжыттынган тудуг эргелелинде — «Кым мурнап турарыл?», «Эң эки кижилер», «Бистиң шөлбаннарывыс» дээн ышкаш аттарлыг.

Бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының күш-ажылдың иштики чурумуунуң Дүрүмүн ёзугаар шаңнал-макталдың ол хевирин хүндүлел самбызы деп адаар. Партияның болгаш чазактың доктаалын ёзугаар бистиң чүртувустуң Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгедгезинде Бүгү-эвилелдиң Хүндүлел самбыразының тургускан болгаш ажыткан. Хүндүлел самбызы бо хире улуг мобилизакчы ужур-Дузалыг. Ол — коллективтиң көрүнчүү.

База бир чижек. Хынал-Да кылып чораш, «Тыва көдээ тудуг» трестиң 62 дугаар КМК-зының хүндүлел самбыразының чанынга доктаай бергеш:

— Мында чуруу кирген мурнакчылар дугайты каш сестен чугаалап көрүнерем —деп, бөлүк ажылчылардан диледивис.

— Чуруу кирген болганда, эки-ле ажылдап турар улус ыйнаан — диштилер. Бир аныяк оол бисче кайтап көргүлээш, (чуруктарны ол черле эскербейн эртип турган боор) чугаалай каапты:

— Ында шуптузуң бижип каан-на болгай...

Дүрүмнүң негелдезин ёзугаар алырга, мурнакчыларның ат, фамилиязын, чедиишкиннериниң дугайында көргүзүглерии шуптузун бижиир. Социалистиг чарышка шылгараан ажылдакчыларның, бүдүрүлгелериниң шылгарангай чаартыкчыларының болгаш чогаадыкчыларның аттарын хүндүлел самбыразынга киирип, чуруктарын азар, күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайын допчузу-биле бижиир ужурлуг.

Хүндүлел самбыразын шак ыпчаар тургускаңда ажылчыннар оны оюп эртпестер. Мурнакчыларның дүржулгазын олар билип алыксаар, чаартыкчының бодундан-даа арга-сүме айтырарлар.

«Тыва кобальт» комбинатта партия, профэвилел, комсомол организацияларыз хүндүлел самбызын эки тургускан. Аңаа эң эки кижилериң чуруктарын киирбишаан, оларны түс-туста характеристиказын кыска, тодаргайы-биле бижип турар. Ынчангаш мурнакчыларның чуруу үүге ында киргени хөйге эки билдине бээр.

Хөйге көскү болуру — социалистиг чарыштың чугула негелдези. Мурнакчыларның, чаартыкчыларның үлегери-биле холбашкан кижизидилге ажылы — чарыштың ол ленинчи принцивин боттандырарының чугула үүлү.

Ол дугайында сорулгаларны СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлеринде болгаш социалистиг чарыштың түңнелдерин үндүрериниң болгаш ооң тиилекчилерин шаңнап, мактаарын организастаарының практиказын сайзырангайжыдар дугайында СЭКП ТК-ның доктаалында айыткан.

Чижээлээрге, аппаратчик, экскаватор азы суурга кран машиниизи, дааранакчы кижи курлавырны тып, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаш, мурнакчыларны четнеш, ашкан дижик. Хүндүлел самбыразынга ол чаа мурнакчының чуруу кирип, коллективке бир чаа үүл болу бээр. Бисте чамдыкта ону эскет чоока кылып, чартык чылда, азы чылда бир удаа улуг байырлалдар таварыштыр чаартып тургулаар. Бо ажылды хөйге калбаа-биле чарлап, көскү, кижизидикчи ужур-дузалыг кылдыр тургузары чугула.

Ол ышкаш хүндүлел самбыразында коммунистер бар бе? Күш-ажылчы коллективте оларның башкарыкчы ролюн ооң бөзин кижи эскерип, билип ап болур. Коммунист кижи күш-ажылга-даа, хөй-нийти ажылынга-даа, каяа-даа хөйге үлегер болуп чоруур болгай. Хүндүлел самбыразынга мурнакчыларны кирип тура, бо дугайын база утпаза эки.

Совет Тыванның 40 чыл оюн төлептиг үткүүр, бешчылдың дөрткү чылының онаалдаларын чедиишкиниг күүседир дээш шалыпчы иш чер болганда хайныккан, «Күш-ажылы дээш — алдар, мактал!» — бо хүннерниң лозүңү ол. Ону боттандырарда ёзу барымдаалаар чорукту болдурбайн, чогаадыкчы ёзу-биле организастаары чугула.

Д. ООРЖАК,
профобличөвүлелдиң инструктору.

СЕМИНАР БОЛГАН

СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдыышкын бажыңы партия райкомнарының политиктиг чырыдыышкын кабинеттериниң эргелекчилериниң семинарын организастап эрттирген. Партия чырыдыышкынының болгаш экономиктиг өөредилгениң школаларынга өөредилге чылын организастыг доозары-биле болгаш 1984—1985 өөредилге чылынга белеткел ажылдарын чөрудары-биле холбашкан айтырыгларны аңаа чугаалашкан.

Политиктиг чырыдыышкын кабинеттериниң эргелекчилериниң чер-черде партийжи болгаш экономиктиг өөредилгелерниң школаларының ажылын удуртуп турарының, байдалының дугайында информацияларны дыңнап, арга-дүржулга солчуушкунун кылган.

Барыын-Хемчик, Өвүр, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик, Тожу райкомнарының политиктиг чырыдыышкын кабинеттериниң эргелекчилери Н. А. Амырда, Э. С. Монгуш, Л. М. Разогреева, И. И. Балдыр, А. Ш. Чиргалан олар пропагандистериниң дүржулга солчуп нептередир өзек школаларын тургузарынга, өөредилге талазы-биле айтырыгларны партия хуралдарынга чугаалажып, пропагандистериң отчёттарын дыңнап турарын, оларның кичээл эрттирер аргаларының дүржулгазының дугайында чугула саналдарны киргеннер.

Партия обкомунуң Политиктиг чырыдыышкын бажыңының консультантылары партия, комсомол болгаш экономиктиг өөредилгениң школаларынга курстар аайы-биле өөредилге чылын канчаар түңнеп доозарының болгаш чаа өөредилге чылынга четчелээшкинни турғузарының талазы-биле сүмелерни бергеннер.

Семинарның ажылын түңнеп тура, Политчырыдыышкын бажыңының эргелекчизи К. О. Хелиң-оол өөредилге чылын организастыг доозар база 1984-1985 өөредилге чылынга уткуштур белеткелдер талазы-биле сорулгаларга доктааган. Семинар ажылын ооң-биле дооскан.

Б. БАРБА.

ШКОЛА СЕПТЕЛГЕЗИ

Сут-Аксы ортумак школазының коллективи часкы дыштаныла хүннеринде школаның чамдык септелге ажылдарын амдыгаастан чорудуп эгелээн. Школада бүдүрүлге талазы-биле өөредилге эргелекчизи Хүрең-оол Салбагарович Ондарның удуртулгазы-биле башкылар болгаш ажылчыннар чамдык ажылдарны кылганнар. Ылаңгыя үш класстың шала манзаларын солааш, ону будаан. Чамдык класстарның дээвиирлерин, хаалгаларын солуп чаартkаш, чаа шывыглар-биле шып кылган. Бо класстар колдуунда-ла келир өөредилге чылынга белен болганнар. Борта башкылар-даа, ажылчыннар-даа идепкейлиг ажылдааннар.

Б. ОНДАР.
Сут-Хөл район.

Черниң кежиин четтирер дизе

НОГААНЫ КӨВҮДЕДИР

Аъш-чем программазында ногаа аймаа өстүреринниң дугайында айтырыг кол черни ээлеп турар. Оларның бедик дүжүдун алыры агротехниктиг чүрүмну бүрүн сагыш, чогуур үезинде эки сорттуг үрезинер-биле тарыырындан хамааржыр. Ногаа өстүрери — харыысалгалыг, колдуунда хол-биле кылыр, белен эвес ажыл. Маңаа хамаарыштыр Чөөн-Хемчик районда «Чыраа-Бажы» совхозту ап көөр болза, өске-даа ажыл-агыйларда байдал база ындыг магатчок.

Мооң мурнунда, тодаргайлаарга, чеден чылдарда картофель, кат, ногаа аймааның багай эвес дүжүдүн ажаап ап, кожавыста чүрттакчылыг черлерни-даа, район иштинин организацияларын-даа болдунар шаа-биле хандырып турдувус. Арбузту база тарып, өстүрүп турган бис.

Сөөлгү чылдарда картофель, ногаа дүжүду чылдыңна кудулап орар. Чүге дээрге ажыл-агыйның удуртукчулары, ногаа ажылынче кичээнгей салбастаан, план эвээш дээш ногаажыларга техника быжыглавастаан, тарыыр шелдүң хемчээлин база кыысырган. Шупту ажылдарны хол-биле кылыр. Бо чылын совхоз 4 гектар черге капуста, бир-бир гектар черге помидор болгаш огурец, 10 гектар черге картофель тарыыр планныг. Ол кончуг эвээш. Картофель, ногаа аймаанның ниити шелүн 40—50 гектар чедир улгаттыыры, механизастаан тускай бригаданы организастаары, бригада керээзи-биле ажылдаар кылдыр тургусса деп саналдыг мен.

Мооң мурнунда чылдарда ээлчештирип тарып турган шөлдеривисте ам шуптузунда хөй чылдыг сиген тарып турар. Кол агроном Б. Кууларга ол дугайында айтырыгны база тургускан бис, ынчалза-даа ол ам-даа шиитпирлеттинмээн. Оон ыңай күзүн быжа бээрге, дүжүттү шыгжап, кадагалаар чер база чок. Чадаанада белеткел чери хааржак-сава чок дээш, ногаа хүлээп албас таварылга биске чаңгыс эвес удаа тургулаан. Ынчап турда соок дүжер, хөй-хөй кижилерниң куш-ажылы халас барып, ажыл-агыйга улуг каржа болур.

Районнуң агроүлетпүр каттыжыышкыны, совхозтуң удуртулгазы бо талазы-биле хемчээн ап, ногаажыларга боттуг дузаны көргүзер боор деп идеген тур мен.

Б. КУУЛАР.

ЭДЕ КЫЛЫРЫ ЧУГУЛА

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» совхозта Базырык бугазының дөзүн республиканың суг ажыл-агый черии үш-ле чыл бурунгаар демир хаалгалар-биле ажыдып, хаап турар кылдыр эде кылгаш, 8 километр хире черни бетоннан кылып берген. Баштайгы дээрезинде тараажылар өөрүп-даа турдувус. Оон чоорту, ону ажыглап тургаш, өөрүшкүвүс өжүп эгелээн. Чүге дээрге ук буганың унунда 1550 гектар тараа болгаш сиген шөлдери бар. А буганы чүгле 230 гектар хире шелдү суггарарынга таарымчалыг кылдыр кылган. Мооң мурнунда чылдарда ол шөлдерден тарааның, сигенниң, кукурузаның элбек дүжүдүн ап турдувус. Чаа буга кылган соонда, бо шөлдерден дүжүт алыр хамаан чок. Улуг-Буга, Чинге-Сумун деп черлериниң бугалар унунуң тал-хараганнары кургап эгелээн. Мооң чылдагааны — чаа буганы кылгаш, буганың бажындан эгелээш, өске участоктарже чарар белдирлер кылыр ужурлуг турда, өттүр-ле 8 километр черде системаже дорт чинге канал бадырыпкан. Ынаар будун Барлыктың суун аксын каан. Биске суг хөйүг-биле хереглеттинге бергенде, хемниң суун чинге каналга өй кылдыр аксырга, өске арткан суглар хемни куду халас агып чайлаар, а бистиң шөлдерибиске суг чедишпес. Бо талазы-биле хамааржыр черлерге айтырыгны тургузуп келген. Эрткен чылын Көдээ ажыл-агый министерствозундан бодгал суг ажыл-агый черлериниден комиссия келгеш, хыналданы чоруткан соонда, төлевилелиин шын эвес кылган деп түңнелди үндүрген. Бо талазыбиле Бай-Тайга районда суг ажыл-агый эргелели (начальниги Сайдакпан Хертек) буга оруун эде кылыры-биле даалга берген. Ол организация мынчага чедир аңаа безин келбээн.

Совхоз боду ону эде кылып ап болурунуң, аргазы бар. Ынчалза-даа аңаа күчүлүг техника негеттинип турар. Ынчангаш Базырык бугазының өөжүн дарый эде кылып бээрин тараажылар четтикпейи манап турар.

А. КАНЧЫЫР,
совхозтуң мелиоратор-агроному.

ХОЖУДААШКЫНДАН УШТУНАР

Тожу районнуң ыяш ажыл-агый чери мооң мурнунда чылдарда үргүлчү-ле мурнакчыларның одуруунга чоруп, айның, кварталдың болгаш чылдың планныг онаалдаарын доктаамал ажыр күүседип келген. Социалистиг чарышка тиилекчи болуп, шаңнал-макталга безин чедип турган. Ыяш ажыл-агый черинге кылган ажылдың, бүдүрген продукциязының хемчээли чылдан чылче көвүдеп турар.

Бүдүрүлге черииң эрткен чылда канчаар ажылдаанының түңнели мындыг. Бараанныг продукцияны 623 муң рубльге бүдүрген. Ол болза, ооң мурнунда чылдыңнан 7,2 хуу хөй, 643,8 муң рубльдиң продукциязын сайгарып, чыл планын база ажыр боттандырган. 8737 кубометр ыяшты, ооң иштинде тудуг ыяжын 8613 кубометрни кезип, сөөртүп белеткээн. Дилген материалдарны 3737 кубометрни белеткээн, ол планнаттынганындан 2,3 хуу хөй болган.

Үстүнде сан-чурагайлардан ап көөрге, ыяш ажыл-агый черн эрткен чылын бедик көргүзүглерлиг кылдыр ажылдааны тодаргайдыр. Ынчалзажок ол үүлге эрткен үеним. Ам канчаар ажылдап турарыл?

Бо чылдың эгезинде ыяш ажыд-агый черинин ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары оң бирги беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседир, Совет Тыванның 40 чыл оюн төлептиг белек-биле үткүүр дээш, бедиткен социалистиг хүлээлгелерни-даа алгылаан. «Совет Тыванның 40 чылынга —шалыпчы 40 неделя» деп ыйгыырыгны деткээш, кылган ажылдың түңнелин чедиихонук санында үндүрерин шиитпирлээн. Аңаа бодап көөрге, ажыл будунгур, шалыпкын эгелээн болгу дег. Ынчалзажок херек кырында ыңдыг эвес болган.

Ыяш ажыл-агый черинин бо чылдың эрткен ийи айларында канчаар ажылдаанын база-ла чамдык сантүңнерден көрүп болур. Бирги кварталда сайгарар үжурлуг бараанныг продукцияның хемчээлин 160 муң рубльге планнаан. А январь, февраль айларда 50-50 муң рубльдиң бараанныг продукциязын сайгарар турган, ооң чартыынга-ла ойлешкен. Тудугга хереглээр ыяшты 2,5 муң кубометрни кезип, сөөртүр онаалданы 1,9 муң кубометр ыңдыр боттандырган. Дилген материалдарны будуреринн 900 кубометрни кылырын 500 кубометрге чедирген. Оон ыңай культура-амыдыралга хереглээр бараннар кылып үндүреринин көрдүнген планы база чедир боттанмаан.

Мурнунда мурнакчы ажылдап турган будүрүлге хенертен чаңгыс черге таптап, «бурүй» бергенинин чылдагааны чүдел? Ыяш ажыл-агый черинин директору Валентин Петрович Новиков мындыг тайылбырны кылды:

— Мурнунда чылдарда шынап-ла мактадып турган улус болгай бис. Бо чылын чамдык боттуг чылдагааннар уржуудан хожудап, ооң-моон арай чемеледип тур бис. СЭКП Тыва обкомунуң чоокта болуп эрткен пленумунга бистиң ыяш ажылагый черин четпес ажылдап турар деп шүүмүүлээнни черле чөптүг. Оон чогуур түңнелди кылып, хожудаашкындан уштунарының хемчеглерин ап тур бис. Черле ынчаш, кол-кол көргүзүглер талазы-биле квартал планы күүсеттинген турар. Бүгү күштү олче мобилизастап, бар болдунар аргаларны, курлавырларны ажыглап тур бис.

Шынап-ла ыяш ажыл-агый черинин ажылынга чамдык боттуг чылдагааннар багай салдарны чедирген дээрзинге чөпшээрешпейн барып болбас. Тудуг кылыр болгаш дилер ыяшты кезип, сөөртүрүнүн планын күүседиринге бир кол шаптык болган үүве—оттулар хөй токпак-ыяш кагарынче кижи күжүн база техниканы чардыктырганы. Район төвү Тоора-Хемде от салыр котельнаялар саны он ажыт. Олар үлам-на көвүдеп, «өзүп» турар. А аңаа одаарынга хереглээр токпак-ыяш белеткээрин чүгле чаңгыс ыяш ажыл-агый черинге онаап каан. Албан организацияларда боду оттулар ыяжын белеткеп алган чаңгыс-даа чер чок. Суурнуң бүгү чүрттакчыларны база одаар ыяшты оон алыр, олче көргеш орар. Ынчап кээр орта, одаар ыяш белеткээрин чылдын-на үлам нарыядан, шиитпирлеттинмес «хоочураан» айтырыг болуп турып берген. Бо кыш соок болган, котельнаялар саны өскен төлээде, кагар токпак-ыяштың хемчээлин көвүдээн. Ол чорук чаңгыс - ыяш ажыл-агый черинин эктинге аар чүк кылдыр салдынып, ооң планныг онаалда күүседиринге шаптыкты таварыштырган. Ажыы-биле чугаалаарга, токпак-ыяш белеткээри ыяш ажыл-агый черинин сметазынга-даа, сайгарар продукциязының хемчээлинге-даа киребейн турар. Чүгле тудуг болгаш манзы кылдыр ажыглаттынмас деп холуттунган, азы аргадан аңаа-ла багай дээш ыңзып каапкан ыяштарны ыяш ажыл-агый черн токпак-ыяш кылдыр белеткээри көрдүнген. Ам херек кырында ыяш ажыл-агый черн район төвүнүң албан организацияларынга болгаш чүрттакчыдарынга оттулар ыяш белеткээр чер болу берген. Од айтырыгны район хемчээлинге шиитпирлеп шыдавааи болганда, республиканың хамаарышкан үстүкү органнары ону шиитпирлээринче чогуур кичээнгейни салыр үе келбээн бе? Токпак-ыяш белеткээри кайы хире улуг хемчээлдиг ажыл болуп турарыл дээрдин чаңгыс ыңдыг чижектен-не көрүп болур. Ыяш ажыл-агый черн үүле бодунуң ажылчыннарынга бээрин одалга сезонунда 3000 кубометр токпак-ыяшты белеткеп берип турар. Район хөмүр-даш ажыглавайн турар, ынчангаш оттулар ыяш белеткээрининг айтырыы ындии-биле тургустунуп турар.

Ыяш дилер цех — будурулгениң кол черлериниң бирөзи. Ол дуглаг чок чадагай черде ажылдап турар. Дилер материалдар үндүреринин хемчээли улуг. Ооң ужурунда ук цехте хүндүсү болгаш дүнеки ээлчегниң ийи бригадазын тургускан. Бо кыштың соогу кайы хире улуг болганы билдингир. 40 градус ажыг чыккылама соокта даштыгаа, чадагай черге, ажылдаары берге херек. Ооң ужурундан ажылчыннар соокка алзып аарыыр таварылгалар эвээш эвес болуп турган. Оларны солуптар ажылчын күжү тывары ыңдыг-ла амыр эвес. Дилер хиреэни даштын чадагай, соок черде тургускан болганда, оон бистери хыраалап, донаш, дораан-на сынып үрелир. Ону артык кезектер-биле солуур, септеп кылыр херек. Ындыг чылдагааннардан дилер цех февральда чартык ай хире орта ажылдавааи. Бо чоруктар будурулгени база соңгаар тыртып турган. Моон соңгаар ыяш дилер цехти чылыг оран-сава иштинге тургузар айтырыгны шиитпирлээри эргежок чугула.

— Бистиң ажыл-агыйывыс ырак-узак, орук-чирии, аргыжары берге черде туруп турар — деп, Валентин Петрович түңнелинде чугаалады. — Машина-техника бар-даа болза, орук-чирии берге черге бо-ла үрели бээр-дир. А техниканы, септеп-селип алырынга артык кезектер херек болгай. Ону кайыын белени-биле ап алыр бис? Үстүнде боттуг чылдагаанпарга ону база немээр ужурлуг. Черле ынчаш, бистиң ажылчынпарывыс квартал планын үспес дээш, ам шудургу ажылдап турлар. Дилер цех ийи ээлчег-биле үзүктелишкин чок ажылдап киришкен. Ынчангаш квартал планындан артkан 100 кубометр дилген материалдарны чедир бээрн чигзининг чок. Ында Виктор Хаваевич Сатка удурткан комсомолчу - аныяктар бригадазы үлегерлиг ажылдап, ээлчег онаалдазын 110 хуу чедир ажыр күүседип турар.

Чазанылга цегинде Иван Семенович Зайцевтиң бригадазы база шалыпкын ажылдап турар. Ыяш сөөртүр машиналарның чолаачылары Валерий Самбукай, Николай Доронин эки ажылдап турар. Оон-биле чергелештир, холу салдынчак ажылдап, будурулгениң дей-дески ажылдаарынга шаптык ужураштырып турар кижилерни маңаа ыыттавайн барып болбас. Чазанылга цегинде сонга рамазы, эжиктер, чаактар кылып турар Павел Кулипановтуң, ыяш дилер цехте Владимир Ооржактың бригадалары кошкак ажылдап, өскелерни соңгаар тыртып турар. Од дугайын хурал-суглаага база чугаалажып көрген, чогуур хемчээн алган. Чарыштың түңнелин ай санында, неделяда үндүрүп, мурнакчы бригаданы шаңнап-мактап, түңнелин көскү черге азып турар. Ол чорук ажылды шапкынчыдарынга идигни бээрдир.

А. АРАКЧАА.

БЕЛЕТКЕЛЧИЛЕРДЕ

Райпонуң белеткел конторазының коллективи Совет Тыванның 40 чыл оюн төлептиг күш-ажыдчы белеткелиг уткууру дээш күжениишкиниг ажылдап турар. Олар бирги кварталда 53,5 муң рубльдиң продукциязын, чигээдин чоидаи кинр садыш алыр турганы, ону 64,4 муң рубльге күүсеткен. Квартал планын иинтизи-биле 120 хуу күүседип, чедиишкиниг ажылдааннар.

Белеткелчилерниң аразында социалистиг чарышка Алдан-Маадырда Шончуңмаа Ондар тергиндээн. Ол саарылга планын 106 хуу күүсеткен. Кешпес Ак, Баян-Кол, Манчүрек ол ынчаар малчыннарны Ш. Ондар эргип-кезип, ажылдап турар. Төп складта алгы дузаар ажылчын Михаил Тумат кварталда база багай эвес ажылдаан. Сут-Хөлдүң белеткелчилери чүрттакчы чон ортузунга тайылбыр ажылдарын чорудуп, ыңай-бээр үнүүшкүнүнүн кылып турардар. Ийиги кварталдың планын ажыр күүседир дээш белеткелчилер шалыпчы ёзу-биле ажылдап киришкеннер.

О. БОРАШ.
Сут-Хөл район.

НЕГЕЛДЕ—ХАРЫСАЛГА

Оң бирги беш чылдың өзек чылының болгаш бо чылдың баштайгы кварталының түңнелдери республиканың мал ажылында бурунгаар базымнар чок эвес дээрзин көргүзүп турар. Ынчалза-даа элээн хөй ажыл-агыйлар болгаш чамдык районнар планныг онаалдаларны боттарының күжү-биле эвес, а чоннуң дузалал ажыл-агыйының ачызы-биле боттандырып турары черле таарышпас. Бо чорук планны ындыг арга-биле күүсеткен совхозтуң дугайында шын эвес үнени тургузуп кээр. Маңаа Таңды, Каа-Хем, Бии-Хем районнарның күрүнеге продукт садар талазы-биле үш чыл планнарын күүседип шыдаваанын, оларда мал бажының өзер туржук улам эвээжеп турарын айтыры чугула. Ук районнарда мал ажылын четпес чорудуп турары моон илдең. Ол дугайын республиканың кедээ ажыл-агый министри И. Г. Лавриненко мал ажылының тускай эртемниглериниң эрткен субботада болган республика хуралынга кылган илеткелинге демдеглээн.

Мыйыстыг бода малды ап көрээл. Республикада бүдүрүп турар эъттиң дөртен хуузун ол берип турар. Ындыг турбуже бо малды өстүреринде улуг четпестер бар. Чижээлээрге, 1984 чылдың январь бирге чедир ооң бажын эрткен чылдың ол үезинде турганындан 3,5 хуу өстүрери көрдүнген турган, а херек кырында боттанганы 0,6 хуу. План чүгле Мөңгүн-Тайга, Барыын-Хемчик болгаш Сүт-Хөл районнарда күүсеттинген.

Мал бажында өзүлде чок болганда, бо беш чылдың болгаш оон соңгааргы-даа онаалдаларны чүнүң-биле күүседирил? Мал ажылының тускай эртемниглериниң ажылының дугайында шиитпирлиг түңнел үндүрер, ажылга хамаарылгазын шуут өскертир болгаш бодунуң хүлээлгезин күүседир талазы-биле харысалгазын бедидер үези ам келген. Олар ылаңгыя төрүүр малга хамаарышкан ажылдарны ыракта чедир кылбайн турарлар. Малды ажаарының болгаш чемгерериниң чурумун үргүлчү хажыдып турарындан малдың, ылаңгыя чаш төлдүң хорамчазы кончуг хөй. Мал ажылының тускай эртемниглери мал эдержилгезин болгаш тарып боозадылганы чогуур деңнелге чедирбейн турар, ооң уламындан малдың кызыраар чоруу кызырылбайн турар. Төрүүр малдың хорамчазы дыка улуг.

Кайы ажыл-агыйның тускай эртемниглери үрежидилгени бедик деңнелге чоруткан болдур, ында чаш төлдү хөйнү ап турар. Ооң чижээн эрткен чылын чүс башка онаашты сезен-сезен бызаа алган «Коммунизмниң херели», «Енисей», «Ленинчи орук», сезен үшту алган СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг болгаш сезен чедини алган Карл Маркс аттыг совхозтардан көрүп болур. А «Искра» 36, «Чыраа-Бажы» 35, «Чаа орук» 34 бызааны чүс инекке онааштыр алган. Өвүр районда төрүүр инектерниң 51 хуузу төл бербээн, оларның 30 хуузу кызыр болган. Эрткен чылын республика он чеди муң хире бызааны чедир албаан. Бо чылгы байдал база оон дээредевес. Январь бирниң медээзи-биле эрткен чылдың ол үезинден 530 бызаа хөй хораан.

Чаш малдың хорамчазы ажаалданың болгаш чемгерилгениң четпезинден болуп турар. «Өөк» совхозтуң чемней берген инектерин силос-биле чемгерип турганы илерээн. «Саян» совхоз чаш бызаааларны эмии аарыг инектер суду-биле чемгерип турган. Мындыг таварылгалар ажыл-агыйларда хөй. Зоотехниктерниң, мал эмчилериниң болгаш өске-даа ажылдакчыларның харысалга чогундан, ажыл-агыйжы эвезинден ол болуп турар. А «Чаа орук» совхозтуң бызаалары массалыы-биле өлүп эгелей берген турда, оларны эмнеп, ажаалдазын болгаш чемгерилгезин экижидиптерге, хорамча хенертен эвээжээн. Ындыг болганда малдың чаш төлүнүң ажаалдазынче, чемгерилгезинче болгаш аарыгларга удур профилактиказынче кичээнгейни бедидери негеттинип турар. Чаш малды кургаг кажаага тургузары, хөлүн эрттир изирниктирбези, харын сериин байдалга чаңчыктырары, шынарлыг болгаш хоолулуг чемнер-биле чемгерери, чогуур үезинде сыкыртып эмнээри чугула.

Планнар күүсеттинип турза-даа, сүттү бүдүрери болгаш күрүнеге садары эрткен чылдың деңнелинден эвээш. Ынчангаш сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле ажылдарны бедик деңнелге тургузар херек. Ылаңгыя саар инектерни чылыг дүшкүже чер одарынче үндүрбес, харын немелде чемнер-биле хандырары, оларга сугну чылыдып бээри чугула. Хүн чурумун база шыңгыы сагыыр.

Беш чылдың үшкү чылында республика чүс хойга онаашты дыка эвээш хураган алган. Бо чылгы байдал база хирелиг. Мооң кол чылдагааны, ажаалга болгаш чемгерилгеден аңгыда, хойнуң төрүүр үезин узамдыктырып турарывыста. Хойнуң сес хуузу декабрьда, 31 хуузу — январьда, 9 хуузу мартта төрээн. Төрүүр хой ам-даа бар. Декабрьда болгаш январьда төрүттүнген хураганнарны майда үзер ужурлуг, ынчаар дээрге оларның аразында хөй чаш хураган бар. Хой төрүүрүн узамдыктырар чорук чүгле хураган үзеринге эвес, хураганнарны чаңгыс аай чемгерерниге, ажаарынга болгаш профилактика ажылдарын, черле бүгү зооветеринарлыг ажылдарны чорударынга таарымча чок болуп турар. Бо четпестерни чайладырының чаңгыс аргазы — үрежидилгени эң кыска хуусаада бедик шынарлыг чорудары. Бо дээрге зоотехниктерниң болгаш мал эмчилериниң кады кылыр ажылы-дыр. Ынчалзажок чамдык тускай эртемниглер харысалга чогун болгаш билииниң кызыызын көргүзүп турар. Мал бажының хорап турарында оларның буруузу эвээш эвес. Ылаңгыя «Кызыл тараачын» совхозтуң чүс ажыг хою минералдыг немелделерни шын эвес бергенинден өлген турда, ол ажыл-агыйның тускай эртемниглерин агартыры берге. Черле ынчаш мал ажылының тускай эртемниглериниң харысалгазын бедидер, олардан негелдени шыңгыырадыр үе келген. Ол дугайын илеткелчи-даа, санал берген эштер-даа хуралга онзалап демдеглээн.

«Бирээде, эрткен ажыл-агый чылының болгаш бо чылдың баштайгы кварталының түңнелдерин чугаалаштывыс. Ийиде, мал ажылында чедиишкиннерни болгаш четпестерни сайгарып көрдүвүс. Үште, мал ажылында кылза чогуур ажылдарывысты дугуржуп алдывыс — деп, СЭКП обкомунуң ийиги секретары **П. И. Кравченко** түңнел сөзүнге чугаалаан — Ажылдың технологиязын экижидип тургаш, чедиишкиннерни чедип алыр ужурлуг бис.

Мал бажын өстүрериниң болгаш мал ажылының продуктулуун бедидериниң кол аргазы ажылдың технологиязын сагыыры бөлүр дээрзин ол чугулалап айыткан. Ылаңгыя мал үрежидилгезинге белеткелди амдыгааштан эгелээр. Кыргылданы, малды үзерин, чайлагладырын чогуур үезинде зооветеринарлыг негелде ёзугаар чорудар. Тарып боозадылганы чорударда, мал эрте-даа, орай-даа төрүүр болза, эң кыска хуусаада, аргалыг-ла болза 15—20 хонук дургузунда төрээн турар кылдыр таарыштырары чугула. А инектерни тарып боозадырын январьдан июльга чедир чорудар.

Ажыл-агыйларда рацион үе-шагның болгаш мал-маганның байдалының аайы-биле тургустунмайн турар. Ооң уламындан бөдүүн, чулуктуг, концентрат чемнерни малга бээриниң дараалашкаа азы кажан бээри сагыттынмайн турар. Ынчангаш мал ажылының тускай эртемниглериниң харысалгазын бедидерин хурал үениң чугула негелдези кылдыр көрген.

К. ЧООДУ.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

Гавана — социалистиг Кубаның найысылалы, амгы үениң кайгамчык чараш хоорайы. Ол чыл келген тудумна улам чаагайжыды, чаартындыр туттунуп турар. ЭДЧ кежигүнү чурттарның хамыктың мурнунда элээн каш бажың тудар комбинаттарны республикага халаска белекке бергени. Совет Эвилелиниң акы-дуңма ёзузунуң дузаламчызының ачызында Гаванада таарымчалыг кылдыр төлевилеттинген 12 болгаш 18 каът бажыңнарны тудуп турар.

ЧУРУКТА: Куба найысылалдың нииити хевири.

Пренса Латина — СЭТА-ның фотозу.

ШЫННЫГ ЧОРУК ТИИЛЭЭР

СЭКП болгаш Совет чазак улустуң күжүн социал-экономиктиг сорулгаларны чедиишкинниг күүседиринче мөөңневишаан, делегейниң дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче, кижи төрелгетенни термоядролуг халаптан чайладырынче, быжыг тайбыңны тургузарынче угланган даштыкы политиканы идепкейжидеринче онза кичээнгейни салып турар. Дыка хөй чурттарның сурагтыг күрүне болгаш хөй-нииити ажылдакчыларының, массалыг информация чепсектериниң, СЭКП ТК-ның апрель Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң хуралының түңнелдеринге холбаштыр үнелелдериниң кол-ла утказы ындыг.

Чехословак **«Руде право»** солун Совет Эвилели бодунуң тайбың бурунгаарлаашкынын куштелдирип турар деп бижээн. «Правда» солунга харыыларында, СЭКП ТК-ның Пленумунга, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң хуралынга чугааларынга К. У. Черненко Совет Эвилелиниң ленинчи даштыкы политиказының быжыг болгаш чайгылыш чогун, ооң тайбың политиказын моон-даа соңгаар чорударынга шиитпирлиин база катап бадыткаан.

ГДР-ниң Тайбың чөвүлелиниң президентизи д-р **Г. Дрефаль** ССРЭ-ниң тайбың, чавырлыышкын, улустар аразынга айыыл чок чорукту быжыглаары болгаш боо-чепсекти дүжүрери дээш чайгылыш чок демисежип турарын К. У. Черненконуң чугаалары эң-не күштүү-биле бадыткап турар-дыр деп демдеглээн. Ынчалза-даа тодаргай совет саналдарны АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери база АКШ-тың НАТО-да чамдык эвилелчилериниң найысылалдарында-даа чедир үнелевейн турарын хараадаар ужурга таваржыр-дыр.

Француз **«Монд»** солун «Европада ядролуг чепсегленилиишкиниң айтырыгларының талазы-биле Москваның туружу чайгылыш чок хевээр арткан» — деп, бижээн. АКШ бодунуң чаа ракеталарын Барыын Европага тургузары-биле чүгле ортумак ыракшылдың ядролуг чепсектериниң эвес, харын база стратегтиг ядролуг чепсек талазы-биле чугаалажыышкыннарга шаптыктаашкын тургусканын совет найысылалда база катап айыткан.

Совет Эвилелиниң даштыкы политиказы кижи төрелгетенни термоядролуг айыыл-халаптан чайладырынче угланган деп барыын-герман **«Нойе-Рур-цайтунг»** солун бижээн. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары К. У. Черненко СЭКП ТК-ның Пленумунга чугаазынга делегейниң амгы байдалын эң-не «нарыыдаан» деп айыткаш, Совет күрүне делегей политиказында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырар, боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр, чурттуң айыыл чок чоруун идегелдиг хандырар дээш чүткүп турарын медеглээн.

Совет Эвилели кымның-даа айыыл чок чоруунче шоглавайн, бүгү чурттар-биле тайбың байдалга чурттаарын күзеп турарын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бедик индиринден медеглээн деп, барыын-берлин **«Вархайт»** солун бижээн. Камгалалды быжыглаар дээш Москваның ап турар хемчеглери — АКШ-тың болгаш НАТО-нуң шериг-стратегтиг деңге чорукту үрээринче угаан-медел чок чүткүлүнге дүрүм ёзугаар харыы болур.

«Москва бодунга чугаа кылыр дээш, чугаа болурда, ажыт-чажыт чок, ак сеткилдиг чугаа дээш туржуп турар болганда, Совет Эвилелинге чугаа кылырының, чугаалажыышкыннарның ажыктыын бузуредир дээш оралдашканының херээ чок» — деп, финн **«Соуменмаа»** солун бижээн.

Москваның саналдап турары-биле алырга, ядролуг чепсектиг күрүнелериниң политиказы дайын айыылын узуткаарынче, тайбыңны быжыглаарынче угланыр ужурлуг боор турар деп, Австралияның **«Эйдж»** солуну айыткан. Бо талазы-биле ССРЭ-ниң тодаргай саналдары делегейниң кижилеринге эки билдингир.

Афганистанның **Бахтар** агентилелиниң чуулунде чугаалап турары болза, Совет Эвилели бодундан шериг талазы-биле артык күштүг чорукту болдурбас. Ынчалза-даа тайбыңны камгалаарының буянныг-чаагай сорулгазын боттандырары-биле бүгү күрүнелер-биле кады ажылдаарынга белениниң дугайында К. У. Черненконуң быжыг медеглели ССРЭ-ниң кижи төрелгетенниң эрге-ажыктарын быжыы-биле камгалап турарын база катап бадыткаан.

Делегей херектеринге бүзүрежир чоруктуң байдалын тургузарының дыка чугулазынга кандыг-даа шын угаан-медерелдиг кижи чөпшээрежир деп, индий **«Стейтсмен»** солун бижээн.

Латин Американың улустары делегейниң бүгү күрүнелериниң улустары-биле бир дөмей СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиктиг угланыышкынын бурунү-биле деткип турар деп, культурлуг харылзааларының перу-совет каттыжыышкынының даргазы **Асуньсьон Кабальеро Мендес** медеглээн. Ол болза, чайгылыш чок, принципиалдыг угланыышкын болбушаан, бөмбүрзектиң улустарының үндезин эрге-ажыктарынга дугжуп турар.

(СЭТА).

ДИПТЕРДЕН МЕДЭЭЛЕР

ЛОНДОН

Дайынга удур шимчээшкинниң киржикчилери сөөлгү хүннерде баштайгы согуушкуннуң америк ядролуг ракеталарны англи черде тургузуп турарынга удурланыышкынныг күчүлүг чыскаалдарын кылган. Чалгынның ракеталарның баштайгы батареязын оперативтиг байдалче шилчиткен чер — Гринам-Коммон дээр агаар шеригниң баазазының чанынга болган чыскаалга муң-муң кижи киришкен. Великобританияның Соңгу-Барыын талазында Бертонвудта (Чешир графство) шериг баазазын 8 муң чыскаалчылар бот-боттарының холдарындан туттунчуп алгаш, долгандыр чыскаалып чоруп турганнар. Ол үнүүшкүннерни Великобританияның дайынга удур улуг организацияларының бирээзи — ядролуг чепсекти дүжүрери дээш шимчээшкинниң саналы-биле кылган.

КАИР

Ливанга удур араатаныг авантюра үндүрүг төлевиин израильдерге аар үүрге боор турар. Египеттиң «Ас-Сияси» солунунуң бижип турары-биле алырга, Ливанче халдап кирген чорук болгаш ол чуртту эжелээрин үргүлчүлеп турары Израильди канчаар-даа аажок хөй — 4,5 млрд. долларны чарыгдаарынче албадаан. Израиль интервенцияны үргүлчүлээри хүн санында-ла 800 муң долларны чип турар.

НЬЮ-ЙОРК

«Бистиң чазаавыста Никарагуаның чазаан дүжүрерин чедип алыр дээш оралдажыр кандыг-даа эргези чок. Бистер бот-боттарының хүндүлээринге үндезилээш, тайбың шиитпирниң планын ажылдап кылырынче чүткүүр ужурлуг бис» — деп, сурагтыг америк политиктиг болгаш хөй-нииити ажылдакчызы, демократтыг партиядан президентиниң албан-дужаалынга бодунуң кандидатуразын депшидерин оралдажып турар Джесси Джексон Дейтонга (Огайо) штат.

«Ындыг турбуже, ооң ормунга бистер порттарга миналар салып турар-дыр бис. Ол — өнчүк-чөңгээлиг террорлуг үүлгедиишкиннер-дир» — деп, ол девискээрде дайынны улам калбартыр талазы-биле Ак бажыңның хемчеглеринге хамаарыштыр ол чугаалаан. «Администрация күрүне терроризминиң политиказын чорудуп турар» — деп, ол демдеглээн.

ТОКИО

Диктатурага удур студентилерниң Мурнуу Корейниң 50 ажыг университеттерин шыва алган массалыг шимчээшкининиң киржикчилеринге Сеулдуң эрге-чагыргалары кадыг-дошкун истеп-сүрүүшкүн кылыры-биле кыжанган. Мында кээп турар медээлерни ёзугаар алырга, өөредилге министри Квон И. Хентиң тускай үндүрген айтыышкынында «бир эвес хөлзээшкиннер доп-дораан соксаттынмас болза, корум-чурум үрээриниң эгелекчилериниң кээргел чокка шииде-рин» айтып турар.

КАМПАЛА

Африка күрүнелериниң болгаш делегейниң депшилгелиг бүгү чурттарының мурнунда эң чугула сорулга — Намибияның улустарының хамаарышпас чоруун чедип алыры. Мурнуу-Африка Республикада сөөк-язы ылгаарының кем-буруулуг системазын узуткаары боор турарын Уганданың чагырыкчы Улусчу конгресс партиязының административтиг секретарының хүлээлгезин күүседип турар Дан Лакиди аңаа медеглээн.

(СЭТА).

НИКАРАГУАНЫ БҮЗЭЭЛЭЭН ШЕРИГЛЕР

МАНАГУА. (СЭТА). АКШ-тың чазаа Никарагуаны долгандыр шериг мөөңнээрин улам-на кызаалады, ооң улузунга удур кем-буруулуг агрессиязын күштелдирип турар деп, Национал хосталганың Сандиножу фронтузунуң Национал удурттулгазының кежигүнү, Национал катап тургузуушкун чазааның удуртукчу чөвүлелиниң координатору Д. Ортега медеглээн.

Ол «Улуска кыйгырыг» дээр радиотелепрограммага чуве чугаалааш, Каттышкан Штаттарның бодунуң-на миннип турары-биле алырга, Никарагуаның порттарының чанында сугларда 600 ажыг миналарны былдалап, салган болгаш ТРЭ-ниң хөлезилекичилериниң Никарагуаже Гондурастан база Коста-Рикадан шургуп кириишкиннерин уштап-баштап турарын дыңнаткан. Нуэва-Сеговияг, Хинотега, Селая болгаш Чинандега департаментилериниң соңгу районнарында контрреволюстуг идегеттер-биле тулчуушкуннар чоруп турар. Мурнуу чүкке дээрбечилер Сан-Хуан-Дель-Норте портту эжелеп алыр дээш кадыг-дошкун шургуушкуннарын кылганнар.

Никарагуаның улузу эңне улуг күчү-шыдалдыг империалистиг күрүнеге деткиткен интервентилерге маадырлыг, шиитпирлиг ойтур шавыышкынны таварыштырып турарын Д. Ортега чугаалаан. Американнарның тергиидээшкиниң никарагуаларның узуткааш, депшилгелиг социал-экономиктиг чаартылгаларның оруу-биле чоруп турары-биле Рейганның администрациязы чуулдугзүнер хөңнү чок боор турар-дыр. Империализмниң хоралакчы үүлгедиишкиннериниң чылдагааны болза, чуртта ёзулуг-ла революстуг чаартылгаларның боор турарында.

Россияга Октябрь революциязы база-ла контрреволюстуг идегеттерден болгаш даштыкы интервентилерден камгаланыр ужурга таварышкан. Хосталганы чедип алган Куба база-ла империалистиг агрессияның болгаш бүзээлээшкинниң удуржутарынга таваржып келген Вьетнам ёзулуг хосталганы болгаш хамаарышпас чорукту чедип алыр дээш канчаар-даа аажок улуг каража-когаралга таварышкан. Никарагуаның улузу боттарының хамаарышпас, бот тодараттынар эргезин камгалап алырынга база долу шиитпирлиг.

ЛИВАНДА БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Чоокку хүннерде ливан патриоттар интервентилерге удур ийи удаа чедиишкинниг хөделиишкиннерни кылганнар. Набатиядан ырак эвесте партизаннарның бир бөлүү израиль таңныылдарны кедеп чыткаш, оларны гранаталар-биле хөме октагылаан түңнелинде, элээн хөй солдат балыгланган. Ол ышкаш партизаннар ийи израиль таңныылы экипажы-биле кады узуткаан. Агрессор алды кижизин өлүрүп, он ийизин балыгладып чидирген. Сөөлгү алды неделя иштинде 100 ажыг эжелекчилерни ливан патриоттар чурттуң мурнуу талазынга өлүрген азы балыглаан.

НЬЮ-ЙОРК. Бо ээлчег Бронкс хоорайның эмнелгелериниң бирээзинге элээн каш хүннер дургузунда үргүлчүлеп келген. Ядыы байдалга таварышкан 15 муң хире американнар халас чем бээрин шыдамыккайы-биле манап келгеннер.

Халас чемни — чаржынчыг мунну манааннарның ээлчээ — Американың Каттышкан Штаттарының хүн бүрүде амыдыралы-дыр. Ядыы болгаш аштаңгы чорук бүгү чуртта улам-на калбарганын бадыткаан медээлер хүн бүрүде АКШ-тан кээп турар. Ындыг берге байдал — Рейганның чоңга удур, милитарисчи политиказының дорт түңнели-дир.

АДН — СЭТА-ның телефотозу.

ИЙИ КОДАНДА...

«Чаа орук» совхозтуң Ямаалыкта малчыннарның ажыл-ижи, амыдырал байдалы-биле таныжып көрдүвүс.

Ажыл-агыйның мурнакчы аныяк малчыны Сергей Сидоонуң коданы арыг-силиг, мал-маган чемгерер дериг-херекселдери чурум-чыскаалдыг салдынган болду. Кыштагның кедээ талазында дилиндектей тыртып каан далбыйы изинде даады-ла кара баштыг ак хойлар таваар өттап чорлар. Аалда ажылыш хайныккан тур. Херээжен кижилерниң бирээзи чадагай кажаа иштинде хойларга сиген берген, ийи аныяк уруг чаш хураган кажаазының ол-бо талаларында сигеннерни боой баглап, хураганнарга чылыг сугну кудуп, кошпаларга суланы урупп берип, чай-шөлээн чок ажылдаан турлар. Мал-маганы канчаар кыш ажып турарын айтырарывыска, өгнүң херээжен ээзи Зина Хүлер-ооловна мынчаар харыылады:

— Хар-чам кылын, соок кыш турза-даа, малывыстың күш-деңгели эки ийин. Мал чеминиң шынары куду-даа болза, ону чымчадыр хайындыргаш берип турарывыстан малывыс баксыравайн тур.

Сергей биле Зина он чыл бурунгаар комсомолчу путёвка-биле мал ажылынче киргеннер. Оларның кайызы-даа ажылгыр, чугаакыр, хей-аъттыг, аажы-чаңының безин дөмейи аажок. Демнигде кандыг-даа ажыл канчап дескежир. Шынап-ла бо чүткүлдүг, кежээ малчыннар чыл санында-ла чедиишкинниг болуп, чүс хойга онааштыр, кандыг-даа берге кыш болганда, торандан өру хураганны төрээн совхозунга өстүрүп берип келгеннер. Аныяк коммунист хойжуларның хойлары кышты хүр-менди эртип турар. Чаңгыс баш хураган-даа хоравааан, хойдан-на хураган алдынып турар.

Сергей биле Зина Сидооларның кожазы аныяк хойжу Сергей Саттың чаш хураганнарының күш-деңгели баксыраан, хорамчага безин таваржып турар. Хураганнары чудаңгы, ооргалары ырган берген тургулаар. Бо ийи малчынның одар-белчиирин-даа, сиген-ширбииш-биле хандырылгазы-даа бир дөмей. Харын-даа Сергей Саттың хоюнуң кажаазының шынары Сергей Сидоонуундан дээре.

— Ямаалык малга таарымчалыг, изиг оъттуг чер бо. Чүгле харысалга чок, багай ажылдаан малчын чаржынчыг чорукка таваржып болур — деп, кады чорааннарның бирээзи чугаалады.

Сидоолар эрткен чылын он сес тонна эки шынарлыг сигенни белеткеп алган. А Саттудум-даа сиген белеткевээн болгаш кыштаанда мал кажааларын багай шынарлыг септээн, ынчангаш малы чудап, баксырап турар. Совхозтуң удуртулгазы моон түңнел үндүрер, негелдени шыңгыырадыры, дээштиг хемчеглерни алыр ужурлуг.

К. ХЕРТЕК.

ССРЭ-ниң Олимпийжи комитединиң медеглели

Лось-Анджелес хоорайга (АКШ) XXIII Олимпиада оюннары эгелээринге чедир үш ай хире хуусаа арткан. Ынчангаш Олимпийжи национал комитеттер Олимпиада оюннарынга киржир дугайында шиитпир хүлээп алырының хуусаазы чоокшулап турар.

АКШ-тың президентизи Р. Рейган Олимпиада хартиязының негелделерин болгаш олимпийжи дүрүмнерни, чаңчылдарны АКШ-тың чазаа хажытпас дугайында документини (президент боду ат салган) Олимпиаданың Делегей комитединге дамчыдып берген. Ынчалза-даа чамдык чугула айтырыгларга хамаарыштыр хүлээлгелер болгаш аазаашкыннар күүсеттинмейн турарын фактылар херечилеп турар. АКШ-тың администрациязы Олимпийжи оюннарны соңгулдалар мурнунда боттарының эрге-ажыынга ажыглаарын бодап турар.

ССРЭ-ниң Олимпиадага киржиринге удур кампанияны АКШ-та калбарткан. Реакцылыг политиктиг, эмигрант болгаш шажын-чүдүлгелиг хөй санныг бөлүктер олимпиада кампаниязынга удур каттыжып турар. Чижээ, «Советтерни хоруур» деп коалиция америк күрүне албан черлериниң веткимчезин ап турар. ССРЭ-ниң болгаш өске-даа социалистиг чурттарның спортчуларынга албан кижилеринге ажыы-биле кыжаныр турар. Совет делегациязының Олимпиадага киржилгези АКШ-тың айыыл чок байдалынга кыжаныг болур деп нугулдаашкынны ында тарадып турар.

Олимпиаданы хүлээп ап турар чурт өске чурттарның национал делегацияларының айыыл чок чоруу дээш харыысалгалыг болуру билдингир болгай. Лос-Анджелесте амгы үеде тургустунуп турар байдал алдынып турар хемчеглерниң ажыктыынга чигзиниишкинни болдуруп келир-дир. Оюннар үезинде политиктиг чыскаалдарны, митингилерни эрттиреринге белеткел дугайында болгаш социалистиг чурттарга удур уткалыг лозуңнар плакаттарны кудумчуларда ам бо хүннерде безин асылап кааны америк парлалгада дыңнадып турар. Спортчуларның хамааты эргелерин кызып, оларга дорамчылаашкынны таварыштырып болурунга каразыышкын улам-на улгадып келир-дир.

Американың разведка албанынга бараан болуп, социалистиг чурттарга удур ажылдап турар «Свободная Европа» радиостанциязының төлээлекчилерин Оюннар үезинде ынаар чорудар деп турары кичээниишкинни болдурбас аргажок. Ол дээрге Олимпиада хартиязының 51 дүрүмүн дорту-биле үрээри болур.

Олимпиада хартиязының 59 дүрүмүн ёзугаар көрдүнгени «олимпийжи шыңзылга ооң ээзинге Олимпий оюннарының организакчы хоорайже чедерде ол чурттуң кызыгаарын эрттиреринге документ болур» ужурлуг. Монреальга, Москвага болгаш Сараевога моон мурнунда Олимпий оюннарының үезинде ындыг дүрүмнер турган. Ынчалза-даа бистиң делегацияның бүгү кежигүннериниң даңзызын эрттиреринге чөпшээрел алыры-биле Москвада АКШ-тың элчин черинге дужаар дугайында ССРЭ-ниң олимпийжи национал комитединге бо чылдың апрель эгезинде дыңнаткан. Оон-биле кады АКШ-тың элчин чери кандыг-бир кижини таарышпас деп көөр болза, эрттирерин чөпшээревес эргени бодунга арттырып турар, ону херек кырында ажыглап эгелээн.

АКШ-тың күрүне департаментизи ССРЭ-ниң олимпийжи национал комитединиң атташезиниң кандидатуразын Оргкомитетке чөпшээрешкен турда-ла, эрттирилгени бербээн. Күрдепартамент Лос-Анджелестиң олимпийжи Оргкомитединиң хемчеглерин үргүлчү «эдерин» бодунуң эргезинде кылдыр санап, а чамдык айтырыгларга шуут-ла холгаарлап турар. Ынчангаш ССРЭ-ниң олимпийжи национал комитединиң ЛАООК биле эрткен чылдың декабрьда чарганы дугуржулганы америк таладан каржызы-биле үреп турар-дыр. Лос-Анджелеске болур Оюннарны соксаал чокка коммерцияластап турарынга делегейниң хөй-нииитизи дүвүрээзиниң илергейлеп турар. Олимпиаданың орулга үндүрүп алыы дээш кандыг-даа бужар аргалардан чалданмайн турарлар. Олимпиада хартиязының 62 дүрүмүнде олимпийжи отту ажык-кончаа сүрер чорукка ажыглаарын хораан турбуже, ону ыят чогу-биле үреп турар. Лос-Анджелесте өртектер өзерин контрольдавайн турар, чаңчылчаан халас ачы-дуза чедирилгези дээш безин улуг түңнү төлээр кылдыр кылган.

Олимпиада хартиязының хажыдыышкыннары, күрүне эрге-чагыргазының деткимчезин алган реакцылыг бөлүктерниң Совет Эвилелинге удур калбарткан кампания дүвүренчиг байдалды болдурган. Ооң-биле холбаштыр ССРЭ-ниң олимпийжи национал комитеди Олимпиаданың делегей комитединге болгаш ооң президентизи Х. А. Самаранчыга дилег кылган. Лос-Анджелеске болур Олимпий оюннарының мурнуу чарыында тургустунуп келген байдалды Олимпиаданың делегей комитединиң күүсекомунуң ээлчег чок хуралынга чугаалажып көөрүн болгаш Олимпиада хартиязын шыңгыы сагыырын болгаш Олимпиаданың киржикчилериниң, аалчыларының айыыл чок чоруун хандырар дээштиг хемчеглерни алырын америк таладан негээрин ында киирген.

ССРЭ-ниң олимпийжи национал комитеди олимпийжи национал комитеттерге, спорт делегей федерацияларынга, делегейниң спортчу хөй-нииитизинге олимпийжи шимчээшкининиң принциптерин болгаш чаагай чаңчылдарын камгалаары, Оюннарны планетаның бүгү улустарынга тайбыңның болгаш найыралдың байырлалы кылдыр арттырары дээш күженишкинни каттыштырарынга кыйгырган. Найыралчы байдал болгаш бот-боттарын билчир чорук делегейниң спортчу аныяктарының аразында хамаарылгазының кезээде үндезини болуп турган.

№ 1 ПРОФЕССИОНАЛ-ТЕХНИКТИГ УЧИЛИЩЕДЕ

Республиканың көдээ ажыл-агыйынга механизатор кадрларны Кызылдың № 1 көдээ профессионал-техниктиг училищези белеткеп турар. Училищениң башкылар коллективи сургуулдарны бижыг профессионал билигбиле чепсегдээринден аңгыда оларның күш-дамыр кижизидилгезинче сагыш салып, күш-культура болгаш спортка аныяктарның доктаамал киржилгезин чедип алыр дээш чамдык тодаргай ажылдарны кылып чоруткан.

Тываның хоочун спортчуларының бирээзи «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи Седип-оол Ховалыгович Аранчаа ол профтехучилищеде күш-культура болгаш спорт ажылын удуртуп турар.

— Бистиң № 1 профессионал-техниктиг училищеде 8 спорт секциялары ажылдап турар. Ында ниитизи-биле 218 аныяк оолдар, кыстар хаара туттунуп, волейбол, хостуг хүреш, стол теннизи, хаак дээн ышкаш хевирлерге оларның соңуургалы улгадып турарлар. Спорттуң шериг-техниктиг хевирлери мотокросска, боодалгага бисте хандыкпылдыгларның саны эвээш эвес — деп, тренер башкы чугаалаар.

Училищеде спорттуң сайзырап бар чоруур хевирлериниң бирээзи волейбол деп болур. Волейболга училищениң шилиндек командазы «Трудовые резервы» спорт ниитилединиң бирги чери дээш Кызыл хоорай база республика чергелиг маргылдааларга каш удаа тнилекчи болуп келген. Бо чылдың июнь 16-дан 22-ге чедир Барнаулга Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң профтехучилищелер аразынга болур спартакиадазынга киржири-биле белеткелди чорудуп турар. Волейболга моон мурнуида Сибирь зоназының маргылдаазынга училищениң спортчулары үшкү черни эдээш, шыырак командаларның аразында кирген.

Аныяк спортчулар, волейболистер Александр Шактар-оол, Маадыр-оол Шойдук, Мерген Маадыр-оол, Геннадий Монгуш болгаш оон-даа өскелер училищениң спортчу адын кызымаа-биле камгалап турарлар.

Хоорайның бирги чери дээш училищелер аразында кышкы спартакиадага коллектив ийиги черни эвлээн. Келир үениң механизаторлары, хаакчылар Василий болгаш Радион Маскырлар, Шолбан Нанчат олар боттарының үе-чергелериниң аразынга тнилекчилер болганнар. Оларга училищениң сургуулдары, башкылар коллективи чоргаарланыр. Мокроссска чоокта чаа болуп эрткен республика маргылдаазынга училищениң спортчулары багай эвес киришкен.

Күс санында эртип турар чадаг чарыш байырлалынга училищениң сургуул бүрүзү киржип, аңаа массалыг чоруктуу көргүзүп келгени.

Хостуг хүрешке училищениң шилиндек командазы Улан-Удэ хоорайга болган зона маргылдаазынга багай эвес киришкеш келген.

Совет Тываның 40 чыл оюнга тураскаатkан чайгы спартакиадага белеткелди эгелээн. Ынчангаш ол талазы-биле кылып чорудар спортчу организас-массалыг ажылдарның план-графигин тургускаш, башкылар, сургуулдар аразынга ону нүгаалажып, чедер-четпес түүлдерни немей кылгаш, «Трудовые резервы» спорт ниитилединге бадылаан.

Ол план-графикте апрель-май айларда училищениң бөлүктер аразынга ГТО нормаларының дужаалдазын, чайгы хевирлерге маргылдааларны, эш хуузунуң ужуражылгаларын, турисчи походтарны организастаарын көргеш.

Тренер башкылар шупту сес кижи. Оларның аразында хаак тренери Екатерина Чуруто, хостуг хүрешке Николай Хунажык олар багай эвес түңнелдерлиг болуп, социалистиг чарышка тнилээннер. Стол теннизиниң тренери Василий Оюн база эки ажылы-биле коллективтиң хүндүткелин чедип алган.

1983-1984 өөредилге чылында училище хостуг хүрешке болгаш хаакка спорт мастеринге ийи-ийи кандидатты, 11 бирги разрядчыларны болгаш эге билиглиг 60 судьяларны белеткээн.

— Училищевистиң спорт баазазы амдыызында түгээр. «Тайга» станциязында училищениң спортчуларынга болгаш туристеринге таарыштыр бажыңны кылган. Училищениң чанында 2 спорт залы бар. Ындыг-даа болза, дериг-херекселдер четпес чорук бисти дыка дүвүредип турар. Спорт хеви база чок. Волейбол, баскетбол мячилери, хоккей клюшкалары, ботинкалар тывылбас. Оларны магазиннерде сатпайн турар — деп, башкы С. Х. Аранчаа хомудан чугаалаан.

Ол шын. Ол айтырыг түгле № 1 профтехучилищеде эвес, харын өске-даа училищелерде берге байдалда туруп турар. Ону шиитпирлээринче «Трудовые резервы» спорт ниитилели республиканың профтехөөредилге эргелели сагыш салыр ужуруг.

О. БЕЛЕК-ООЛ.

ШЯУЛЯЙНЫҢ МАСТЕРЛЕРИ

ЛИТВА ССР. Шяуляй хоорайның чурттакчызы, чиирбейден янзы-бүрү эт-херекселдер өрүп, аргыыр мергежилдиг Иоана Рудаускене амыдыралга аргын кылган эт-херекселдерни ажыглаарының аргазын үргүлчү дилеп турар. Оон кылган түүлдери онзаланчак, каасчараш аян-шинчизин-биле ылгалып турар. Ол бодунуң ажылынга шаг-шаандан бээр улустуң уран-шевер чаңчылдарын ажыглап, амгы үениң аян-шинчизиниң негелделерин ёзугаар ажылдап турар. Иоана Рудаускенениң кылган түүлдери чүгле каасталга болбайн, харын база амыдыралга ажыглаттынып турар, ол — чырыткыларның, бажың херекселдериниң элээн хөй комплектилериниң чогаадакчызы...

Улусчу мастер, уран-шевер Иоана Рудаускенениң хууда ийи делгелгезин кылган, ийи дугаарында аңаа оон бүгү өг-бүлезин: үш кызы, ийи күдээзи болгаш уруунуң уруу база киришкеннер.

ЧУРУКТА: Шяуляй хоорайда өрүкчү өг-бүле кежигүннери. Солагай таладан он талазынче: кызы Гражина Бараускене, күдээзи Чеоловас Кибартас. кызы Бируте Уибартене, Иоана Рудаускене, күдээзи Саулюс Бараускас болгаш кызы Ангеле Пуоджюнене.

А. ДИЛИСТИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ШЫДЫРАА

ЛЬВОВ. (СЭТА). Чурттуң шыдыраа талазы-биле ында эгелээн делегей маргылдаазының дөртку салыының сөөлүнде Карпов мурнай берген болгаш 3 санныг, Ээлчеглиг салыга ол Горттуң (ЧССР) уткан.

Өске салыгларның түңнели мындыг: Агдестейн (Норвегия), Ведбергти (Швеция), уткан, Адорьян (Венгрия) Макарыч-биле хайымнашкан. Майлстың (Англия) болгаш Хюбнерниң (ГФР), Де Фирмианың (АКШ) болгаш Арнасоннуң (Исландия) салыгларын соңгаарлаткан.

СЕРЕМЧИЛЕЛДИГ, ОВААРЫМЧАЛЫГ БОЛУР

КАЙ ЭКРАНЫ

Частың келгени-биле холбаштыр республиканың оруктарында автомототранспорт көвүден, шимчээшкин улгаткан. Оон-биле холбаштыр, ылаңгыя хууда автомототранспорттуң башкарыкчылары бо үеде овааырымчалыг болуур ужурлуг. Орукка шимчээшкин дүрүмнерин катаптап өөренири база артык эвес.

Часкы, чайгы үеде автомототранспортту болгаш оруктарны, кудумчуларны ажыглаарынга холбаштыр белеткел ажылдарын чорудуп, ол талазы-биле апрель 1-ден 30-га чедир республикага орукка шимчээшкинниң айыыл чок чоруунуң көрүлдезин чарлаан.

Орук озал-ондааның кол чылдагааннарының бирээзи дүргедээшкинни нормадан ажырары болуп турар дээрзин утпаза чогуур. Чижек кылдыр, каш фактылардан маңаа демдеглээри артык эвес. Чоокта чаа Чадаана—Ийме аразының 12 км-де оруунга «Октябрь 30 чылы» совхозтуң чолаачызы Г. Куулар «ГАЗ-53» маркалыг автомашинаны эзирик мунуп чорааш, нормадан ажыр дүргедеткен. Оон түңнелинде ол машинаны доктаадып шыдавайн, орук озал-ондаан болдурган. Ук чолаачы ол черинге амы-тынындан чарылган, эзирик пассажир аар кемдээн.

Автомашинаны эзирик башкарар таварылгалар амдаа эвээжевейн турар. Хову-Аксы—Кызыл оруунуң 3-кү километринге В. Мельников «Иж-Ю» деп маркалыг мотоциклди эзирик башкарып чорааш, мурнунга чораан тракторга үскен. Түңнелинде пассажири амы-тынындан чарылган. Автомототранспорттуң эзирик башкарары дээрге-ле кемниг херек үүлгеткени ол деп билзе чогуур.

Сөөлгү үениң чиик автомашиналарында айыылдан камгалаар күрлар бар. Ону ажыглаарының дугайында база утпаза чугула.

Чолаачыларның болгаш чадаг кижилерниң талазындан орукка шимчээшкин дүрүмнерин үреп турар чоруктар бар. Бо чылдың эрткен «Сельхозхимия» каттыжышкынының «ЗИЛ-554» маркалыг автомашиназы Крюкова кудумчузунда № 99 бажыңның чанынга үш ай улаштыр аңаа туруп келген.

Февраль айның төнчүзүнде Көдээ ажыл-агый министерствозунуң автобаазазынга хамааржыр УАЗ-469 маркалыг 10—39 твз дугаарлыг автомашинаны КАИ ажылдакчылары туткан. А бир неделя хире болганда оон чолаачызы чедип келген. Ол бүдүргүлгениң механиги Троегубовтуң чугаазыбиле алырга, машинаны өске гаражка тургузуп каарга оорлаан болган. Механик биле чолаачы ону бүдүн неделя эрте бергенде билип кааны ол бе? Ындыг чижектер хөй. Маңаа түгле харыысалга негеттинер дээрзин кым-даа билир. Ону утпаза эки.

Шимчээшкинниң айыыл чок болурунуң көрүлдезинин үезинде хоорай рейдилерин чорудары, албан черлеринге, бүдүргүлгелерге лекция, беседаларны номчууру, темалыг кинофильмнерни көргүзери болгаш оон-даа өске организастыг хемчеглер көрдүнген. Көрүлде үезинде чурум хажыткан чолаачыларны, чадаг кижилерни тускай хемчег алыры-биле ажылдаар, өөренир черлеринче дыңнадыр.

Албан организацияларның удуртукчулары, харыысалгалыг ажылдакчылар улусчу дружиналарның КАИ-ге дежурныйлазр графигин шыңгыы сагыырынче сагыш салыры — көрүлдениң чугула негелделериниң бирээзи.

В. КЛЯВИНА,
КАИ-ниң ажылдакчызы.

ИНСПЕКТОР АЖЫЛ ҮЕЗИНДЕ

1971 чылдың февраль. Тываның транспорт эргелиниң Кызылда автомобиль школазының тыва бөлүүнүң доозукчулары сөөлгү шылгалданы дужаап турган. Ынчан комсомолчу Владимир Куулар ук школаны эки дооскан курсантыларның бирээзи болган. Чолаачының шынзылгазын алган дораанна Владимир Кызылдың автотранспорт будүргүлгелериниң бирээзинге чолаачылап ажылдай берген соонда, үр болбаанда ону шеригже келдирти берген. Кызымак, эрес-кежээ солдатка ийи чыл билдиртпейн эрте-даа берзе, шеригге автомобиль талазыбиле улам хандыр өөренген билии болгаш практиктиг кичээлдер уттундурбаан.

Совет Армияның хүрээлениинден халажып келгеш, Владимир Куулар Кызыл хооркүүскомунуң иштики херектер килдизиниң КАИ салбырынга орук хайгааралының инспектору болуп ажылдай берген. Ажылга баштайгы үеде бергелер турар. Ындыг-даа болза, аңаа доктаамал ажылдаар дээн күзели ону улам сорук киирип, туруштуг болурунче алдадап турган.

Оон бээр 10 чыл чоокшулап турар. Бо үениң иштинде орук хайгааралының инспектору, биче сержант В. Куулариың дуржулгазы элээн улгаткан. Дөрт чыл бурунгаар Москва Олимпиадазының үезинде ол аңаа эки ажылдаш, «Ниитиниң корум-чурумун камгалаар талазы-биле албан-хүлээлгезин тергиин күүседип турары дээш» медаль-биле шаңнаткаш келген.

Часкы, чайгы үеде автотранспортту болгаш оруктарны, кудумчуларны ажыглаарынга уткуштур белеткел ажылдарын чорудуп, ол талазы-биле апрель 1-ден 30-га чедир республикага орукка шимчээшкинниң айыыл чок чоруунуң көрүлдези чарлаттынган. Бо ажылга В. Куулар харыысалгалыын көргүзүп, чадаг кижилер, чолаачылар, ылаңгыя школачылар-биле беседаны чорудуп, будүргүлгелерге эвээш эвес лекцияларны номчаан.

Чурум үрекчилерин каш удаа илередип, тутканы, оларның аразында хамаатыларның хууда автомашиналарын оорлааннар база бар болган.

Эвилең-ээлдек, ажылынга негелделиг болгаш шынчы болурга, чолаачылар ону хүндүлээр. Ол чөп, чолаачылар-биле хөй ажылдап турар дээрзи оон илдең.

Аныяк коммунист Владимир Куулар бо чылын күрүненің Кызылда педагогика институдун бот-өөредилгебиле доозарынга белеткенип турар.

В. КАРА-САЛ.

ЧУРУКТА: (солагай талада) КАИ-ниң орук-хайгаарал инспектору коммунист В. Куулар чолаачы-биле беседалажып тур.

АВТОРНУҢ фотозу.

СТАЖЫ — 50 ЧЫЛ

Кырган-авазының ачазы революция мурнунда-ла чолаачылап турган... Оод ону улуг улустуң чугаазындан билир, дыңнаан. Шериг албан-хүлээлге эрттирип турган, чолаачы болурун оон ыяк шиитпирлеп алганы-даа ында. Дарья Афанасьевна Смазнова боду бо хүннерде Москвада тудугга ажыглаар үүрмек чүүктер сөөртүп турар .Ында онзагай үүү деп? Москвада чолаачылар-ла хөй болгай. Оларның аразында — херээженнер база эвээш эвес. Ындыг-даа болза Дарья Афанасьевнаның эрткен күш-ажылчы оруу солун. Машина башкарар шынзылганы ол 1931 чылда холга алган. Оон бээр-ле ол чартык век ажыг үеде машина башкарып келгени бо. Ол үениң дургузунда кандыг марканың машиназын ону башкарбаан дээрил? Ынчангаш - ажыл-амыдыралындан кандыг-бир солун таварылганы албан «...маркалыг машинага чорумда» деп сестер-биле эгелээш, чүгле ынчан ам чугаазын уламчылаар чаңчылдыг. Сактып чугаадаар чүве-ле хөй. Чүүдаа уттундурбаан.

1934 чылда Дарья Афанасьевна ГАЗ-АА машинабиле Москвага хлеб сөөртүп турган. Мурнакчы чолаачыны ынчан Ленинград хоорайже чоруткан, ол аңаа баргаш, чүүк сөөртүрүнүү чаа депшилгелиг аргазынга чолаачыларны өөреткен. А 1935 чылда ай чыгыы хуусаада Надежда Константиновна Крупская-биле кады ажылдаан. Дарья Афанасьевна ол дугайын ам чоргаарал-биле сактып чугаалаар. Чолаачы кыстың аргыырынга, даараарынга Н. К. Крупскаяның өөредип турганы уттундурбаан.

1937 чыл база оңзагай. Москваның бөлүк мурнакчы чолаачыларын Кремльге келдирткеш, эки ажылы дээш оларга байыр чедиргенин канчап уттур боор. Оон соонда дайынның кадыгдошкун чылдары.... Дайын соондагы, бо хүннерге чедир эрес-маадырлыг тайбың күш-ажыл. Чылдар... Дарья Афанасьевна хүндүлүг дыштанылгазында. Хостуг үе хөйдүр, бажың бетинде сандайга олурупкаш, кожаларыбиле шынап-ла чүнү чугаадажып, хөөрежип болбазыл че? База солун. Сагыш ышкаш болбаан, ажыл чок олуртунмас болган. «Аргашинээм бар, машина башкарып ам-даа ажылдап шыдаар мен, мынча хөй чыл чолаачылап келгеш, ажыл чок дөмей-ле олуртунмас» дээн бодал ону оожуктурбастаан.

Д. А. Смазнова ол ажылын өскезинге кажан-даа солуп көрбээн, ынча хөй чыл эрткенде, ол дугайын ам чугаалаан-даа ажыы бар деп бе? Амыдырал-чуртталгазын кажан кезээде автомобиль, мотор-биле холбаан кижилерни «хан-дамыры-биле тудуш кылдыр төрүттүнген кижи» дижирин дыңнап болур.

Дарья Афанасьевна Смазнова —амыдыралга бодунуң туружун тып алган кижилерниң бирээзи. Ак сеткилдиг, бөдүүн ижи-биле чонунга ол төлептиг бараан болуп чоруур, коммунизм тургузукчузу. Дарья Афанасьевна бодунга хамаарыштыр кажан-даа ол сөстерни чугаалавас. Оон бүдүжү ындыг. Езулуг кижи бодун маадыр кылдыр көрбези-биле үнелиг болгай.

...Машиназының соңгаларының шилдерин аштап чодуп турда Дарья Афанасьевнаны көрген болзунарза, оон арын-шырайы, «Бегүн байдалывыс кандыгыл, ажырбас боор аа?» деп машиназындан айтырганзыг-даа сагындырар. Аңаа харыы дыңналбазы билдингир. Дарья Афанасьевна кажан руль артынга олурупкаш, моторну хөделдириптерге, оон арныың чайгаар чырый бээри — машиназының харыызын дыңнаны ол болур турган боор. Ол —оларның чажыды болуп артар ыйнаан.

Б. БАНЧЕВСКИЙ.
«За рулём» журналдан.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 18-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 8.55 — «Лениниден өөренир». 1-ги дамчыдылга. 9.25 — А. М. Горький. «Хүннүң уругларының» Фильм-шии. 11.55 — Телемедээлер. 12.00—14.15 — Чапсар. 14.15 —Телемедээлер. 14.35 — Чаа документалдыг фильм: «Сээң черин». 15.25—Концерт. 15.50 — Экологтуг хүн демдеглели. 16.10 — «Мультфильм. 16.20 — «...Алдан болгаш оон-даа улуг назылыг». Киноочерк. 17.30 — Эртем болгаш амыдырал. 18.00 — Эртем-нептерелдиг фильм. 18.15 — Неделяның спорту. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 —Ажыл-херектер болгаш кижилер. 19.30 —Совет ырылар концерти. 20.10 — Документалдыг фильм. 21.00 —«Ye». 21.30 — Улусчу хорларның ийиги Бүгү-россия көрүлдези. 22.10 —Эртем-нептерелдиг фильм. 22.45 — Бөгүн делегейде. 23.00 — 00.45 — Футболга чурттар аразының үжуражышкыны. ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң шилиндек футбол командалары ойнаар. Чапсар үезинде—«Бир эвес кадык болуксазыңза».

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — «Садты чаяар» Телефильм. 8.35: 9.35 — Астрономия. 10-гу класс. Галактикалар. 9.05; 13.35— Немец дыл. Өөредилгениң 1-ги чылы. 10.05 — ПТУ сургуулдарынга дамчыдылга. Физика. Электри энергизының кылып үйдүрери болгаш дамчыдары. 10.35; 11.40 — Төөгү. 9-ку класс. Индустриализацияже углаңышкын. 11.05 —«Өг-бүле болгаш школа». Тележурнал. 12.10 — Ниити биология. 10-гу класс. Биосфера болгаш кижи. 12.40 —Зоология. 7-ги класс. Дириг амытаннарның ажыы болгаш оларны камгалаары. 13.05 — Музыка. 2-ги класс. Э. Григ — «Пер гюнт». 14.05 —Совет монументалдыг болгаш портрет скульптуразы. 14.35 — Драматургия болгаш театр. А. П. Чехов. «Ваня акый». 15.20 — Чуруктулар дугайында рассказтар. Д. Моор. 16.00 — Телемедээлер. 16.05—18.00 —Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — «Орус дылды өөренип тур бис». Национал школаларның 1-ги класстарынга 15-ки телекичээл. 18.35 — Уругларга телефильм. 18.50 — «Делегейде болуушкуннарның допчулады». 19.05 — «Азия төвү». 19.35 —Киножурнал. 19.45 — Телемедээлер. 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удунар, чаштар!». 20.15—Стол теннизинге Европа чемпионады. 20.50 — Документалдыг фильм. 21.00 —«Ye». 21.30 — «Мээн аалымның кижилери» деп үш сериялыг телефильмниң баштайгы үидүрүлгези. 1-ги серия. 22.40 —23.25 — Киноконцерт.

Солуның дараазында номери апрель 20-де үнер.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Красноярскиниң кооперативтиг техникумунуң Кызылда өөредилге-консультативтиг пунктузу 1984—1985 өөредилге чылында бот-өөредилгелиг салбырга сургуулдарны дараазында тускай эртемнерге белеткээри-биле хүлээп алыышкынны чарлап турар:

Аъш-чемнии эвес барааннарны башкарары (товароведение);

Аъш-чем барааннарын башкарары;

Бухгалтерия үчёду;

Кооператив садыынга планнаашкын.

Чүгле кооператив садыында ажылдап турар болгаш 10 класс билиглиг аныяктарны хүлээп алыр. өөренириниң хуусаазы ийи чыл.

Киреринң күзээннер дараазында документилерни дужаар:

Техникум директорунга билдиришкин;

Школа дооскынының дугайында аттестат шынзылга:

№ 86 майыктың эмчи шынзылгазы:

Күш-ажыл депперинин хоолгазын хереглекчилер ниитилели шынзыткан турар:

Хереглекчилер ниитилелиниң өөредири-биле чоруттаган бижин:

Бүдүргүлге характеристиказы;

3Х4 хемчээлдиг фото-чуруктар (берт чокка).

Киреринйи шылгалдалары:

а) Бараан башкарар тускай эртемге орус дыл болгаш литература талазы-биле (сочинение ажыг допчу тайылбыр кылыр), химияга аас-биле;

б) «Бухгалтерия үчёду» болгаш «Планнаашкын» деп тускай эртемнерге орус дыл болгаш литература талазыбиле (сочинение бижиир азы допчу тайылбыр кылыр), математикага аас-биле харыылаар.

Документилерни хүлээп алыры апрель 15-те эгелээр. Адреси: Кызыл хоорай. Шетинкин-Кравченко кудумчу, бажың № 38. техникумнуң бот-өөредилге салбырының өөредилге-консультативтиг пунктузу, телефон 2-55-58. документилерни мындыг адресче чорудуп болур: Кызыл, абонемент хааржаа № 15, УКП техникума.

1984 чылдың июнь 1-ден 12-ге чедир белеткел курстарны организастаар, киреринйи шылгалдалары июнь 13-тен. 20-ге чедир болур.

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ХАМААТЫЛАРЫНГА

РСФСР-ниң Чуртталга шөлүнүң кодекизинге дүүштүр улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң бо чылдың март 14-те үндүрген шиитпирин ёзугаар чуртталга шөлү алыр хамаатыларның бүрүткелин чорудуп турар. Ук бүрүткелди хоорайның Кочетов кудумчузунда 29 дугаарлыг бажыңда, № 13 кабинетте кылып турар.

Аңаа келир хамаатылар дараазында документилерни алыр: паспорттар, назы четпээн уругларының төрүттүнген дугайында хереченлели, күш-ажыл депперин, ажылдап турар черинден, техниктиг инвентаризация бюрозундан, ол ышкаш чурттап турар черинден адрезин. өг-бүлезинин составын болгаш ээлеп орар шөлүнүң хемчээлин айыткан шынзылгалар, бажың деппери, хыналда карточка.

Дараазында хамаатылар бажыңны бирги ээлчеге алыр эргелиглер:

— Ада-чурттуң Улуг дайынының инвалидтери болган киржикчилери, дайынга өлүрткен азы ис чок читкен дайынчыларның өг-бүлелери;

— Совет Эвилелиниң Маадырлары болгаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары;

— күрүне болгаш хөй-ниити албан-хүлээлгезин күүседип чораан өлген кижилерниң өг-бүлелери, —

Маадыр-нелер, хөй уруглардыг өг-бүлелер болгаш бот нелер;

Ийис уруглардыг өг-бүлелер.

Бо хамаатылар бадыткал документилерин экээр үжүрлүглар. Ол ышкаш ССР Эвилелиниң Хоойлузунда көрдүнген даңзыда киргеи аарыглардан хоочураан кижилер эмчи комиссиязының түңнелин экээр.

Пенсионерлер бүрүткедири-биле хүннүң 8 шак 30 минутадан 17 шакка чедир кээп болур, а ажылдап турарлар 17 шактан 20 шакка чедир, субботада 9 шактан 15 шакка чедир келир.

КИНО

АПРЕЛЬ 18-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Люблю. Жду. Лена» 9.30, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.00. **«Послесловие»** 15.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Третий принц» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, **«Одиноким предоставляется общежитие»** 18.40 (узаткан), **«Без паники, майор Кардош!»**. 16.50, 21.00 шактарда.

«Кызыгаар» совхозтуң партком секретары
Улзан-оол Чылбак-оолович ЭРЕНДЕЙНИҢ
үр аарааш мөчээнин СЭКП Тес-Хем райкому, улус депутаттарының район Совединиң күүскому ханы кажыыдал-биле дыңнадып, оон төрелдеринге болгаш чоок кижилериңге кажыыдалын йлергейлеп тур.

Редакциянның адрези: 667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3. Телефоннары: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретарнаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информасия килдизиниң 2-20-60, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 2102.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1; ТС—00909